

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Oppilaiden hyvinvoinnin tukeminen oppilas- huollon keinoin

Perkola, Minna

2017 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Yhdessä enemmän

Oppilaiden hyvinvoinnin tukeminen oppilashuollon keinoin

Perkola Minna
Sosionomi
Opinnäytetyö
Joulukuu, 2017

Minna Perkola

Oppilaiden hyvinvoinnin tukeminen oppilashuollon keinoin

Vuosi 2017

Sivumäärä 60

Opinnäytetyöni tavoitteena on kuvata oppilashuoltoa, sekä lasten ja nuorten hyvinvointia osana yhteiskuntaa, valoittaa sivistystoimen ja sosiaalitoimen leikkauspintaa oppilashuollon näkökulmasta, sekä tuoda esille yhden Nurmijärveläisen koulun oppilaiden subjektiivisia kokemuksia hyvinvoinnista ja tuen tarpeista.

Lähestyn opinnäytetyöni aihetta laajasti; kuvaten oppilashuoltoa ja sen sisältöä ja toimintatapoja, sekä oppilashuollon merkitystä yhteiskunnallisesti. Tuon työssäni esiin lasten hyvinvoinnin edistämisen ja ylläpitämisen niin valtakunnallisella, kunnallisella kuin koulukohtaisellakin tasolla. Kuvaan erilaisia linjanvetoja ja toimintatapoja, joilla pyritään edistämään ja ylläpitämään oppilaiden hyvinvointia.

Opinnäytetyöni tutkimusosuuden tarkoituksena on nostaa esiin Nurmijärveläisen koulun 4-6-luokkalaisten oppilaiden oma ääni; heidän subjektiiviset kokemuksensa ja ajatuksensa hyvinvointia edistävästä ja ylläpitävästä asioista, sekä heidän kohtaamistaan haasteista ja tuen tarpeista kouluympäristössä. Näitä kokoamiani tutkimustuloksia voi tutkimukseen osallistunut koulu hyödyntää kehittäessään oppilashuollon toimintaa.

Tutkimusosuudessa toteutin oppilaille suunnatun kyselyn, joka sisälsi avoimia kysymyksiä. Tätä aineistoa käsittelin sisällönanalysimenetelmällä, jota voidaan käyttää niin laadullisessa sisällönanalysissä kuin sisällön määrällisessä erittelyssä, ja hyödynsin näitä molempia tapoja analysoidessani aineistoa. Tutkimustulokset kuvaavat muun muassa oppilaiden kokemaa kouluviihtyvyyttä, osallisuuden kokemuksia ja vaikutusmahdollisuuksia, sekä oppilaiden kokemuksia yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumisesta kouluympäristössä.

Asiasanat: Hyvinvointi, Oppilaiden subjektiivinen kokemus hyvinvoinnista, Oppilashuolto

Minna Perkola

Supporting the wellbeing of pupils by means of student care

Year	2017	Pages	60
------	------	-------	----

The aim of my thesis is to describe student welfare, the wellbeing of children and young people as part of society, to expose the education dimension of education and social work from the point of view of student care, and to highlight the subjective experiences of pupils in one Nurmijärvi school on welfare and support needs.

I approach the subject of my thesis extensively; describing student care and its content and practices, and the importance of student care in society. In my work, I highlighted the promotion and maintenance of the well-being of children at national, municipal and school level. I describe different lines of action and ways of working to promote and maintain the well-being of students.

The aim of the research part of my thesis is to raise the voice of pupils from 4th-6th grade of a school in Nurmijärvi; their subjective experiences and ideas that promote and sustain well-being, and the challenges they face and the needs of support in the school environment. The results of these studies can be utilized by the school participating in the research in developing the student care function.

In the research part I conducted a questionnaire for students, which contained open questions. This material was dealt with by a content analysis method that can be used in both qualitative content analysis and content quantification, and I used both of these methods to analyze the data. The results of the research describe, among other things, pupils' experience of school excitement, experiences of participation and influence, and pupils' experiences of equality and equality in the school environment.

Key words: Wellbeing, Pupil's subjective experience of well-being, Pupil Care

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Oppilashuolto koulun tukitoimena	7
2.1	Oppilashuoltolaki	8
2.2	Oppilashuolto osana ennaltaehkäisevää sosiaalityötä	9
2.3	Yhteisöllinen oppilashuolto	12
2.3.1	Oppilaiden osallisuus	13
2.3.2	Yhteisöllisyys	14
2.3.3	Turvallisuus	16
2.4	Yksilöllinen oppilashuolto	17
2.4.1	Oppilashuoltoryhmä	18
2.4.2	Oppilaan tarpeet työskentelyn lähtökohtana	20
3	Näkökulmia hyvinvoinnista	22
3.1	Lasten hyvinvointia edistämässä	25
3.2	Hyvinvoinnin rakennuspilarit koulumaailmassa	29
4	Lasten ja nuorten hyvinvointi Nurmijärvellä	32
4.1	Koulukohtaiset ennaltaehkäisevyyden käytänteet	35
4.2	Hankkeiden myötä kohti hyvinvointia	36
4.3	Hyvinvoinnin tukemisen menetelmiä	37
5	Tutkimuksellisia näkökulmia oppilashyvinvoinnista	39
6	Opinnäytetyön toteutus	40
6.1	Luotettavuuden ja eettisyyden arviointi	41
6.2	Tutkimusmenetelmän valinta	42
7	Tutkimustulokset	43
7.1	Vahvuudet ja kannustaminen	44
7.2	Ilmapiirin ja vuorovaikutuksen merkitys	44
7.3	Oppilaiden kokemia haasteita kouluympäristössä	45
7.4	Osallisuuden kokemukset ja yhdenvertaisuus	46
7.5	Oppilashuolto oppilaiden silmin	48
8	Johtopäätökset	49
9	Pohdinta	50
	Lähteet	51
	Liitteet	59
	NURMIJÄRVEN KUNTA PÄÄTÖS S 79 Sivistystoimi	60

1 Johdanto

Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaiden psyykkisen, fyysisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä ja ylläpitämistä, sekä oppilaiden hyvinvoinnin ja hyvän oppimisen edellytyksiä lisääviä toimintamuotoja kouluympäristössä. Uusi 1.8.2014 voimaan tullut oppilashuollon lainsäädäntö toi muutoksia myös oppimisen- ja koulunkäynnintuen järjestämistä koskeviin säännöksiin. Lakiuudistuksen jälkeen oppilashuollon painopiste siirtyi yhteisölliseen oppilashuoltoon tarkoittaen sitä, että oppilashuoltotyötä toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko kouluyhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuoltona. Tämän lisäksi oppilailla on oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhuoltoon. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013).

Oppilashuolto on pinta, jossa sivistystoimi ja ennaltaehkäisevä sosiaalityö kohtaavat tavoittaen kattavasti yhteiskuntamme oppivelvolliset lapset ja nuoret. Sote-uudistuksen jälkeen ennaltaehkäisevä sosiaalityö, hyvinvoinnin edistäminen ja sivistystoimi jäävät kuntien vastuulle. (Hyvinvoinnin edistäminen. Sote- ja maakuntauudistus.) Opinnäytetyöni tavoitteena on kuvata oppilashuoltoa, lasten ja nuorten hyvinvointia osana yhteiskuntaa, valottaa sivistystoimen ja sosiaalitoimen leikkauspintaa oppilashuollon näkökulmasta, ja tuoda esille yhden koulun oppilaiden subjektiivisia kokemuksia hyvinvoinnista ja tuen tarpeista.

Opinnäytetyöni tutkimuksellisessa osuudessa tuon esille Nurmijärveläisen koulun 4-6-luokkalaisten oppilaiden subjektiiviset kokemukset ja ajatukset hyvinvointia edistävästä ja ylläpitävästä asioista, heidän kohtaamistaan haasteista ja tuen tarpeista kouluympäristössä. Nämä tutkimustulokset ovat tutkimukseen osallistuneen koulun oppilashuoltoryhmän käytettävissä sen kehittäessä oppilashuollon toimintaa.

Oppilashuoltotyö on yhteiskunnallisesti merkittävää työtä, jolla voi olla kauaskantoiset vaikutukset yksilöiden ja yhteisöjen elämässä. Oppilashuollon lainsäädäntöä ja työmenetelmiä on viime vuosina kehitetty aktiivisesti vastaamaan muuttuvan yhteiskunnan tarpeita (Tompuri P. 2014, 2-4). Muutoksen tuulet ovat mielenkiintoisia ja tutustuessa oppilashuoltoon tutustuu hyvin mielenkiintoiseen työmuotoon, joka koskettaa maamme kaikkia lapsia. Mielestäni kaiken muutoksen keskellä on ensiarvoisen tärkeää muistaa ja huomioida lasten oma ääni ja kokemus, ja nostaa keskiöön oppilaiden subjektiiviset kokemukset hyvinvoinnistaan. Meistä jokainen on aina oman elämänsä ja hyvinvointinsa paras asiantuntija.

2 Oppilashuolto koulun tukitoimena

Maailman ja yhteiskunnan muutosten keskellä myös lasten ja nuorten elinympäristö ja koulun toimintaympäristö ovat muuttuneet. Muutosten tuulien myötä oppilashuollosta on tullut yhä tärkeämpi osa koulun perustoimintaa, joka liittyy tiiviinä osana koulun kasvatus- ja opetus-tehtävään. Opetuksen tavoitteet koulussa ovat tulleet monimuotoisemmiksi ja sosiaaliset haasteet lisääntyneet ja monimutkaistuneet. (Wallin 2011, 23.) Oppilashuolto on kuulunut osaksi Suomen sosiaalihuoltoa jo pitkään kuvaten kulloinkin aikansa yhteiskunnallisia oloja ja haasteita, sekä luoden kuvaa myös yleisesti ihmisten hyvinvoinnista. Aluksi tuki oli ennenkaikkea terveydenhoidollista ja muun muassa välttämättömien koulunkäyntiin liittyvien tarvikkeiden, kuten kirjoitusvälineiden hankkimista. Ihmisten elinolojen ja taloudellisen tilanteen parannuttua oppilashuollolliset painopisteet muuttuivat ja annettava tuki alkoi painottumaan yhä enemmän psyykkisten-, sosiaalisten-, ja oppimisvaikeuksien ehkäisyyn ja korjaamiseen. Nykyinen oppilashuolto painottaa yhteiskuntamme ajan hengen mukaan ennaltaehkäisevää oppilashuoltotyötä korostaen yhteisöllisyyttä, jaettua kasvatusvastuuta, sekä hyvien oppimisedellytysten luomista ja ylläpitämistä. (Oja 2012, 74.) Oppilashuollon tehtävä on tällä hetkellä oppimisen perusedellytyksistä -oppijan fyysisistä, psyykkisistä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista huolehtiminen. (Honkanen & Suomala 2009, 40).

Oppilaalla on oikeus saada maksutta sellainen oppilashuolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden, ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä kouluympäristössä, sekä oppilaiden ja vanhempien tukena olemista oppimiseen ja opiskeluun liittyvissä kysymyksissä. Oppilaiden hyvinvoinnista huolehtiminen on ennen kaikkea yhteistyötä kodin ja eri toimijoiden välillä. Tutkimuksen ”Lapsen hyvinvointi kansallisin indikaattorein mitattuna” mukaan lapset luottavat koulussa ilmenevissä ongelmissa yhä enemmän vanhempiensa tukeen (Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2014, 86). Kouluympäristössä koko henkilökunnan tehtävänä on pitää huolta oppilaiden hyvinvoinnista. Työskentelyä viitoittaa humaani ihmiskäsitys ja käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että jokainen oppilas on arvokas omana itsenään ja tasavertainen kaikkien kanssa. (Honkanen & Suomala 2009, 9.) Oppilaan oikeudellinen asema koulussa perustuu perustuslaissa jokaiselle turvatuille perusoikeuksille, sekä lapsen oikeuksien sopimukseen. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen kirjatut periaatteet muun muassa yhdenvertaisuudesta ja lapsen edusta ovat opetustoimessa henkilökunnan vastuulla olevia asioita. Lasten oikeuksien toteutuminen käytännössä riippuu aikuisten halusta ja kyvystä toteuttaa lasten oikeudet. Opetustoimen lainsäädännön ja opettajakoulutuksen tulisi omalta osaltaan tukea lasten oikeuksien toteutumista kouluympäristössä. (Hakalehto 2015, 84.) Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä ja koko kouluyhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuoltona monialaisen yhteistyön keinoin. Oppilailla on tämän lisäksi lakisää-

teinen oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon. Oppilashuoltotyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus, ja tätä työtä ohjaavia periaatteita ovat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen oppilaaseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen. Uuden oppilas- ja opiskeluhuoltolain tuomat muutokset koulujen oppilashuollossa astuivat voimaan 1.8.2014. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013; Opetushallitus 2016, 77; YK:n lasten oikeuksien yleissopimus.)

2.1 Oppilashuoltolaki

Lainsäädäntö oppilashuollon osalta on ollut kirjavaa ja kehitystyötä on tehty jatkuvasti. Oppilashuollosta on säädetty aikaisemmin niin perusopetuslaissa, lukiolaissa kuin laissa ammatillisesta koulutuksesta. Hajallaan oleva lainsäädäntö, hallinnon pirstaloisuus, sekä ammattikunnan koulutuksen ja kelpoisuuden sekalaisuus ovat olleet haasteina oppilashuoltotyössä. Alueelliset erot ja oppilaiden eriarvoinen asema riippuen asuinkunnastaan suhteessa tarjolla olevaan oppilashuoltoon on ollut oppilashuollon valtakunnallista laatua heikentävä tekijä. Jopa oikeuskansleri on ollut useamman vuoden ajan huolissaan oppilashuollon käytännön toteutumisesta. Oikeuskanslerin mukaan säännökset eivät ole olleet riittävän velvoittavia ja täsmällisiä, ja toimiva valvontajärjestelmä on puuttunut. Liian monien oppilaiden oikeudet olivat jääneet näin ollen toteutumatta. Uuteen opiskeluhuoltolakiin on nyt kirjattu aluehallintovirastoille oma-aloitteinen valvontaoikeus sen suhteen, onko kunta järjestänyt opetussuunnitelman mukaisen oppilashuollon lain edellyttämällä tavalla. (Hakalehto 2015, 134 & 136.)

Perusopetuksen oppilashuollosta ja siihen liittyvistä suunnitelmista säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Uusi opiskeluhuoltolaki ei ole vanhoja oppilas- ja opiskelijahuoltoa koskeneita säännöksiä täydentävä säädös, vaan aivan uusi laki, joka osin kumosi vanhat määräykset (Mahkonen 2014, 31). Opiskeluhuoltolain tarkoituksena oli koota yhteen lainsäädännössä hajallaan olevat oppilas- ja opiskelijahuoltoa koskevat säännökset. Tämän uuden lain tarkoitus on kuvattu Oppilas- ja opiskelijahuoltolain toisessa pykälässä. Lain tarkoituksena on edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä, hyvinvointia ja osallisuutta, sekä ehkäistä ongelmien syntymistä. Edistää oppilasyhteisön ja opiskeluympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä mahdollistaen yhteisöllisen toiminnan, sekä kodin ja oppilaitoksen välisen yhteistyön. Tarjota varhainen tuki sitä tarvitseville, sekä turvata opiskeluhuoltopalvelujen yhdenvertainen saatavuus ja laatu. Lailla pyritään vahvistamaan myös opiskeluhuollon toteuttamista ja johtamista toiminnallisena kokonaisuutena ja monialaisena yhteistyönä oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvoinnin turvaamiseksi. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013). Hallituksen Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE) -kärkihanke tukee opiskeluhuoltolain tavoitteita. LAPE-hankkeen tavoitteena ovat nykyistä lapsi- ja perhelähtöisemmät, vaikutta-

vammat ja paremmin yhteensovitetut palvelut kustannustehokkaasti toteutettuina. Muutosohjelma korostaa lapsen etua ja vanhemmuuden tukea. Tarkoituksena on vahvistaa ehkäiseviä palveluja ja siirtää painopiste varhaiseen hyvinvoinnin tukemiseen, jossa koulun rooli nähdään suurena hyvinvointia edistävänä ja ylläpitävänä tahona varhaiskasvatuksen jalanjäljissä. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma.)

Lait ja asetukset ovat jatkuvan muutoksen kohteena. Vuonna 2014 voimaan tullut oppilashuoltolaki ei ole poikkeus. Ammattiliitot ovat olleet jo huolissaan koulussa toteutettavan sosiaalityön ammatillisuudesta, johtuen oppilashuoltolain tulkinnanvaraisuudesta koskien kuraattorin ammattipätevyyttä. Tulkintamahdollisuus kuraattorin ammattipätevyydestä on johtanut tilanteeseen, jossa kuraattorina voi toimia henkilö, joka ei ole laillistettu ammattihenkilö, kuten muut oppilas- ja opiskelijahuollon ammattilaiset. Näin ollen kuraattorilla ei ole valvontaviranomaisten edellyttämää sosiaalipalvelujen ja sosiaalihuollon tehtäviin valmistavaa koulutusta eikä osaamista, vaikka kyseessä on sosiaalihuoltolain (1301/2014) 14 §:n mukainen sosiaalipalvelu. Jotta oppilaiden oikeusturva ja asiakasturvallisuus toteutuisi, on Talentia ry jättänyt lausunnon Suomen hallitukselle, että samalla kun oppilas- ja opiskelijahuoltolakia muutetaan ammatillisen koulutuksen reformiin liittyen, muutetaan myös lain 7§ 2 momentti nykytermistön mukaiseksi. Lain tätä osaa tulisi Talentia ry:n lausunnon mukaan muuttaa vastaamaan olemassa olevaa koulutusta tai vähintään antaa selkeä ohjeistus siitä, mitä lainsäätäjä on pätevyysvaatimuksillaan tarkoittanut. Huolestuttavaa on, että tämän hetkinen laissa esiintyvä tulkinnan vapaus kuraattorin ammattivaatimuksissa tarkoittaa, että koulun oppilashuollosta voi puuttua laillistettu ammattihenkilö ja tämän myötä sosiaalihuollon ja lastensuojelun perusosaaminen. (Talentia. Lausunnot ja kannanotot.)

2.2 Oppilashuolto osana ennaltaehkäisevää sosiaalityötä

Oppilashuoltoa ja sen tulevaisuuden muotoa on pohdittu yhtenä osana sote-uudistusta, joka on tärkeää, koska puhuttaessa koulusta ja perusopetuksesta, puhutaan merkittävästä yhteiskunnallisesta osa-alueesta. Koulu valmistelee oppilaita yhteiskunnan jäseniksi ja sen tehtävä on opettaa yhteiskunnassa tarvittavia tietoja, taitoja ja asenteita. Peruskoulun asema on merkittävä lasten ja nuorten sosiaalisen kehityksen ja yhteiskunnallistumisen kannalta. Näin ollen lasten ja nuorten hyvinvointi tässä ympäristössä voidaan nähdä hyvin tärkeänä ja merkityksellisenä. (Kurki, Nivala & Sipilä-Lähdekorpi 2006, 104.) Luonnollista on, että sote-uudistuksen yhteydessä joudutaan pohtimaan uudistusten merkityksiä myös oppilaille. Suomen hallitus on julkistanut lakiluonnoksen siitä, kuinka asiakas voi valita palveluja valinnanvapauden piirissä olevista sosiaali- ja terveyspalveluista. Lakiluonnoksessa linjataan, että oikeus valita palveluntuottaja ja palveluyksikkö ei koske kouluterveydenhuoltoa ja opiskeluterveydenhuol-

toa. Aikaisemmin hallitus esitti, että kouluterveydenhuolto, -psykologit, ja -kuraattorit siirtyisivät maakuntiin. OAJ, monet kansanedustajat ja kunnat vastustivat esitystä sillä perusteella, että palvelujen siirtäminen maakuntiin vaikeuttaisi palvelujen suorittamista, vähentäisi koulujen resursseja ja heikentäisi palvelujen saatavuutta, mikä puolestaan johtaisi oppilaat edelleen eriarvoiseen asemaan riippuen asumiskunnastaan. Kenenkään edun mukaista ei ole vaarantaa perusopetuksen hyvinvointia edistävää ja ylläpitävää työtä. (Sote- ja maakuntauudistus. Hyvinvoinnin edistäminen.)

Sote-uudistuksen jälkeen kunnat eivät vastaa enää sosiaali- ja terveystalouksista, vaan niistä vastaavat maakunnat. Sen sijaan kunnat vastaavat kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä myös jatkossa, johon oppilashuolto ennaltaehkäisevänä sosiaalityönmuotona istuu hyvin. Maakuntien tehtävänä on uudistuksen jälkeen tukea kuntia ja tarjota niille asiantuntemusta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työn tueksi. Maakunnat vastaavat myös siitä, että hyvinvointia edistävät ja syrjäytymistä ehkäisevät palvelut toteutuvat riittävässä suhteessa tarpeiden mukaan. Lapsiasiavaltuutettu on ottanut kantaa oppilaiden hyvinvoinnin tasavertaisuuden edellytyksiin ja niiden toteuttamiseen maanlaajuisesti kunnittain. Kuntien kiristynyt taloudellinen tilanne ei saisi heijastua lapsiin eriarvostaen heidän toimintamahdollisuuksia ja hyvinvoinnin edellytyksiä. Muun muassa kuntien kouluverkkoa koskevien päätösten yhteydessä olisi lapsiasiavaltuutetun mielestä tehtävä lapsivaikutusten arviointi. Kouluverkkoa koskevat päätökset ovat vaikutuksiltaan hyvin moniulotteisia ja laajoja pitäen sisällään muun muassa lapsen vertaissuhteita, lapsen fyysistä ja henkistä kuormittumista, perheen arkea ja lapsen toimintaympäristöä. (Sote- ja maakuntauudistus. Hyvinvoinnin edistäminen.; Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2016, 19.)

Kuntien tehtävänä on laatia Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, jonka avulla kunnissa johdetaan, ohjataan ja kehitetään lasten, nuorten ja heidän perheiden hyvinvointia. Suunnitelmassa tarkastellaan lasten ja nuorten palveluja laajasti ja kokonaisvaltaisesti tarkoituksena lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen ja lastensuojelupalvelujen kehittäminen. (Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.) Hallituksen esitys 206/2016 12 § koskee opiskeluhoitoa osana lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa. Tässä laissa säädetään niistä tiedoista, joita lastensuojelulain (417/2007) 12 §:ssä tarkoitettuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan on kirjattava. Pykälän mukaan kirjattavia tietoja ovat muun muassa opiskeluhoitoon tavoitteet ja paikallisen toteuttamistavan keskeiset periaatteet, arvio opiskeluhoitoon kokonaistarpeesta, käytettävissä olevista opiskeluhoitoon palveluista, toimet joilla vahvistetaan yhteisöllistä opiskeluhoitoa ja opiskelijoiden varhaista tukea, sekä tiedot suunnitelman toteuttamisesta, seurannasta ja opiskeluhoitoon laadun arvioinnista. Säännöksen sisältöä on pidetty raskaana ja osana kuntien tehtävien karsintaa sote-uudistuksen myötä pykälän sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi niin, että lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan kirjattaisiin vain, miten kunnan alueella sijaitsevilla oppilaitoksissa

opiskeluhoito toteutuu. Näin suunnitelman laatijalle eli kunnalle jäisi enemmän liikkumavaraa ja kunta voisi paremmin harkita paikallisten tarpeiden ja tilanteiden mukaan, mitä tulisi ottaa erityisesti huomioon. Tällaisenaan uudistus palvelisi paremmin myös oppilashuollon tuen saajia, eli lapsia ja nuoria, mahdollistaen oikean tuen tarpeen arvioinnin ja riittävän palvelujen saatavuuden. Lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on otettava huomioon kuntalain (365/1995) 65 §:n mukaista talousarviota ja suunnitelmaa laadittaessa, jolloin luodaan tosiasialliset puitteet lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemiseksi ja edistämiseksi. YK:n lapsen oikeuksien komitea on suositellut vuonna 2011 antamissaan päätelmissä, että Suomi tarjoaisi kunnille riittävät resurssit erityisesti lapsen oikeuksien toteutumisen varmistamiseksi ottaen huomioon kuntien käytettävissä olevat resurssit. Kuntien talousarvioita tarkastellessa tulisi ottaa huomioon myös lapsen oikeuksien näkökulma, sekä kunkin kunnan resurssit lasten oikeuksien toteutumiseen. (Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2016, 17; Hallituksen esitys 206/2016.)

Lasten ja nuorten asema puhututtaa edelleen sote-uudistuksessa. Hallituksen kärkihanke ”Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma” pyrkii ennakoimaan soten lapsivaikutuksia ja etsii ratkaisuja lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamiseksi ja edistämiseksi. Jokaisessa maakunnassa tehdään parhaillaan kehitystyötä, jonka tarkoituksena on rakentaa entistä tiiviimpi yhteistyö sivistyksen ja soten, eli kunnan ja tulevan maakunnan palveluiden välillä. Tavoitteena on, että matalan kynnyksen palvelut verkostoidaan yhteen perhekeskustoimintamallin mukaisesti. Maakunnan sosiaali- ja terveystaloudet, myös muut kuin kouluterveydenhuolto, halutaan tuoda nykyistä vahvemmin kouluympäristöön. Tarkoituksena on, että erityistason palveluiden tukea tarjotaan lapsen ja nuoren arkiympäristössä, esimerkiksi koulussa. Kesäkuussa 2017 asetettiin neljä selvityshenkilöä, joiden tehtävänä on vuoden loppuun mennessä kartoittaa lasten, nuorten ja perheiden sivistys- ja sote-palveluiden tulevat yhdyspinnat, joista oppilashuolto on yksi keskeisimpiä leikkauspintoja. Tehtävänä on myös selvittää, millaisella ohjauksella ja palveluita yhteensovittavalla johtamisella lapsi-, nuori- ja perhelähtöisyys palveluissa varmistetaan. (LAPE-muutosohjelma rakentaa siltoja sivistyksen ja soten sekä kunnan ja maakunnan palvelujen välille. Sosiaali- ja terveysministeriö.)

Sosiaali- ja terveysministeriön sekä opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmä tiedotti huhtikuussa 2017 selvittävänsä, miten lasten, nuorten ja perheiden palveluihin liittyvä asiakastieto olisi tehokkaammin jaettavissa eri viranomaisien välillä. Työryhmän tehtävänä on selvittää, millaisia tarpeita asiakastietojen käyttämiseen ja hallintaan moniammatillisessa yhteistyössä liittyy, sekä määritellä ne periaatteet, joiden mukaisesti eri ammattiryhmät saisivat käsitellä asiakasta koskevaa yhteistä suunnitelmaa ja sitä täydentäviä tietoja. Opetus- ja kulttuuriministeri Sanni Grahn-Laaksonen on tuonut puheenvuoroissaan esiin, kuinka Suomen peruskoulu on hyvä paikka, jossa lapsia auttavat aikuiset voivat kohdata ja tehdä työtä yhdessä. Tässä

toimintaympäristössä olisikin ensiarvoisen tärkeää saada tiedonkulku toimimaan, jotta opettajat, koulupsykologit, kuraattorit, sosiaalityöntekijät ja muut sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset voivat auttaa yhdessä tukea tarvitsevaa lasta tai nuorta ja hänen perhettään. Sosiaali- ja terveysministeriön asettaman työryhmän tavoitteena on purkaa tiedonkulkuun liittyviä esteitä. Perhe- ja peruspalveluministeri Juha Rehula on todennut, kuinka lasten ja perheiden hyvinvointia pyritään edistämään vahvistamalla ammattilaisten yhteistyötä. Ammattilaisten toimiva yhteistyö edellyttää toimivaa tiedonkulkua, joten moniammatillisen tiedonhallinnan on taivuttava edistämään entistä enemmän asiakaslähtöisyyttä. (Työryhmä selvittää lasten ja perheiden asiakastiedonkulun sujuvoittamista. Sosiaali- ja terveysministeriö.)

2.3 Yhteisöllinen oppilashuolto

Oppilashuolto on tärkeä osa perusopetuksen toimintakulttuuria. Koulussa oppilaiden hyvinvoinnista huolehtiminen on suunnitelmallista ja painottuu ennaltaehkäisevään työhön, joka tarkoittaa, että asioita ja huolenaiheita havaitaan mahdollisimman varhain. Yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään kouluyhteisön ja oppilasryhmien hyvinvointia. Yhteisölliseen oppilashuoltoon kuuluvat myös hyvinvointia edistävien ja ylläpitävien puitteiden luominen; huolehditaan kouluympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta sekä esteettömyydestä, jotka omalta osaltaan lisäävät oppilaiden kouluviihtyvyyttä ja sitä kautta myös oppimista. Hyvinvoinnin turvaamista on myös koko kouluyhteisön rakentavan vuorovaikutuksen ja välittämisen ilmapiirin edistäminen. (Wallin 2011, 106.) Tavoitteena yhteisöllisessä oppilashuollossa on, että yhteisöllisiä toimintatapoja toteutetaan yhteistyössä oppilaiden, huoltajien sekä muiden lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa. Näitä yhteisöllisiä toimintatapoja ovat esimerkiksi kodin ja koulun kesken tehtävä yhteistyö, eri hallintoaloja ja ammattiryhmiä ylittävä yhteistyö, tasa-vertaisuudesta huolehtiminen, sekä oppilaiden ryhmätyöskentelyn mahdollistaminen ja tukeminen. Yhteisöllinen toimintakulttuuri edellyttää yhteistyötä ja kaikkien osapuolten näkemysten kuulemistä ja arvostamista. Hyvinvoiva kouluyhteisö, sekä turvallinen ja terveellinen kouluympäristö ovat oppilaiden hyvinvoinnin perusta ja edellytys. (Opetushallitus. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2016, 79.; Perälä, Hietanen-Peltola, Halme, Kanste, Pelkonen, Peltonen, Huurre, Pihkala & Heiliö 2015, 78.)

Kouluympäristön turvallisuus ja terveellisyys ovat oppilaan perusoikeuksia, sekä terveen kasvun ja kehityksen edellytys (Perusopetuslaki 628/1998). Koulujen sisäilmaongelmat ovat yleistyneet Suomessa hälyyttävästi ja tämä ongelma koskettaa jo hyvin montaa oppilasta. Oppilashuollon näkökulmasta ongelma on mittava. Koulurakennuksesta sekä opetustiloista ja -välineistä huolehtiminen on osa kouluympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Vaikuttaa siltä,

että tätä vastuualuetta on laiminlyöty niin monien oppilaiden ja opettajien sairastuttua koulurakennusten sisäilmaongelmien vuoksi. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon tehtäviin kuuluu oppimisympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden, sekä yhteisön hyvinvoinnin seuranta kolmen vuoden välein (Terveystieteiden tutkimuskeskus 1326/2010). Lapsen kannalta koulujen sisäilmaongelmat ovat uhka niin terveyden, oppimisen, kuin sosiaalisten suhteiden kannalta. Sisäilmaongelmat sairastuttavat oppilaita ja henkilökuntaa, ja voivat aiheuttaa pahimmillaan elinikäisen sairauden ja toimintakyvyn alenemisen. Lapsen oikeus koulunkäyntiin vaarantuu, mikäli hän ei pysty osallistumaan koulussa annettavaan opetukseen. Tällaisissa tilanteissa korostuu koulutuksen järjestäjän vastuu huolehtia opetuksen ja oppilashuollon palveluiden saamisesta toisessa tilassa tai kotoa käsin. Muutoksilla voi olla laajoja merkityksiä muun muassa oppilaan oppimiseen ja vertaissuhteille, minkä vuoksi oppilashuollon tulisi tarkastella näitä tilanteita kokonaisvaltaisesti oppilaan ääntä ja kokemusta kuunnellen. Huolehtimalla kouluympäristöstä ennaltaehkäistään sairauksien syntymistä ja tapaturmia, sekä edistetään kouluviihtyvyyttä. (Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2016, 37.; Uusi-Suomi. Suomalainen tutkimus 2017.; Perälä ym. 2015, 86.)

2.3.1 Oppilaiden osallisuus

Oppilaiden ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen on oppilashuollossa kaiken kulmakivi ja hyvinvointia vahvistava asia. Oppilaiden osallisuuden edistäminen on säädetty opetuksen järjestäjän tehtäväksi. Perusopetuslain 628/1998 47 §:ssä todetaan, että opetuksen järjestäjän tulee edistää kaikkien oppilaiden osallisuutta ja huolehtia siitä, että kaikilla oppilailla on mahdollisuus osallistua koulun toimintaan ja kehittämiseen, sekä ilmaista mielipiteensä oppilaiden asemaan liittyvistä asioista. Oppilaille tulee järjestää mahdollisuus näin osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien, sekä esimerkiksi koulun järjestyssääntöjen ja tapahtumien valmisteluun. Oppilaalla tulee olla oikeus ilmaista mielipiteensä häntä koskevissa asioissa ja aikuisilla on velvollisuus ottaa oppilaan ajatukset huomioon muun muassa koulun arjessa. Näillä keinoilla pyritään luomaan edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, huolenpidolle ja avoimelle vuorovaikutukselle kouluympäristössä, jotka kaikki tukevat oppilaiden hyvinvointia. Osallisuutta lisäävät toimintatavat edesauttavat myös ongelmien ennaltaehkäisyssä, ongelmien varhaisessa tunnistamisessa, sekä tarvittavan ja riittävän tuen järjestämisessä oikeaan aikaan. Vahvan yhteisöllisen oppilashuollon yhtenä pitkäaikaisena tavoitteena on vähentää tulevaisuudessa yksilöllisen oppilashuollon tarvetta. Opiskeluhoitolaita vahvistetaan oppilaiden osallisuutta, sekä yhteisöllisen oppilashuollon järjestämisen edellytyksiä. (Perälä ym. 2015, 78.; Opetushallitus. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2016, 79.)

Uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki korostaa osallisuuden ja yhteisöllisyyden edistämistä oppilaitoskohtaisessa oppilashuoltotyössä. Aiemmin painopiste on ollut yksilökohtaisessa oppilashuoltotyössä. Nyt uudistus haastaa kouluja kehittämään ja löytämään rakenteita yhteisöllisyyden ja osallisuuden edistämiseksi osana oppilashuoltoa. (Opetushallitus 2016, 79.)

Oppilaiden osallistumiseen ja vaikuttamiseen liittyvät käytännöt vaihtelevat kouluittain. Lasten osallisuuden on havaittu useissa kouluissa olevan hyvin pinnallista. Lapsen oikeuksien sopimuksen 12 artikla kuitenkin sisältää velvoitteen ottaa lapsi mukaan kaikkeen häntä koskevaan neuvonpitoon ja päätöksentekoon koulussa. Nähdään, että oppilas on kykenevä muodostamaan mielipiteen ikä ja kehitystaso huomioiden ja hänellä on oikeus ilmaista ajatuksensa ja mielipiteensä vapaasti häntä koskevista asioista. Lapsen osallisuus voidaan ilmaista myös lapsen oikeudella vaikuttaa. Koulu on tärkeä yhteiskunnallinen ympäristö, jossa lapset voivat käyttää artiklan 12 tarkoittamaa oikeutta ja harjoitella vaikuttamista, sekä toteuttaa osallisuutta. Oppilaan mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa häntä koskevista asioista tukee myös oppilaan elämänhallintaa ja hyvinvointia. (Hakalehto 2015, 71-74.)

Niin sanottu edustuksellinen osallistuminen on vähintään osallisuuden muotoa, mitä kouluissa toteutetaan. Tämä tarkoittaa oppilaiden edustusta oppilaskunnassa peruskoulussa, sekä lasten ja nuorten edustusta nuorisovaltuustoissa kunnissa. Nuorisovaltuustojen edustaja on useissa kunnissa puhe- ja läsnäolo-oikeudella esimerkiksi sivistyslautakunnan kokouksissa, missä käsitellään myös oppilaille merkityksellisistä asioista. Edustuksellinen osallisuus on tärkeää, mutta ainoana osallisuuden muotona se ei ole riittävää. Oppilaiden osallisuudessa on tärkeää, että kaikkien oppilaiden ääni tulee koulussa kuulluksi. Jokaiselle lapselle ei ole yhtä luontaista ilmaista ajatuksiaan luokassa tai muussa suuressa ryhmässä. Aikuisten vastuulla on huolehtia, että myös ne lapset, jotka eivät ole yhteisön aktiivisimpia ja sosiaalisesti taitavimpia, saavat mielipiteensä ilmaistuksi ja heillä on yhtälaiset mahdollisuudet osallisuuteen opetukseen liittyvissä asioissa, päätöksenteossa, ja sosiaalisissa suhteissa. Erilaisia osallistavia opetus- sekä kuulemismenetelmiä tulee kehittää edelleen, jotta turvataan kaikkien oppilaiden oman äänen esilletulo. Koulu on yksi merkittävimmistä vaikuttamisen ja lähidemokratian areenoita, jossa oppilas voi olla osallisena ja harjoitella vaikuttamisen taitojaan. Jokaisella oppilaalla on oma tapa ja taito havainnoida, jäsentää ja ymmärtää asioita ja näistä lähtökohdista käsin jokainen oppilas tulisi tulla kuulluksi. (Oja 2012, 69; Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2016, 24.)

2.3.2 Yhteisöllisyys

Yksi osa yhteisöllistä oppilashuoltoa on positiivisen toimintakulttuurin luominen. Hyvä luokkahenki, oppilaiden ryhmäytyminen, sekä oppilaiden ja opettajien välinen vuorovaikutus ovat tärkeässä asemassa luomassa hyvää työskentelyilmapiiriä. Kannustava ja luottamuksellinen

vuorovaikutus oppilaiden ja opettajien kesken ei synny itsestään, vaan sitä kohti on jatkuvasti ja suunnitelmallisesti työskenneltävä. (Honkanen & Suomala 2009, 40.) Kuunteleminen on aidon kohtaamisen perusta. Kuunteleminen osoittaa kiinnostusta ja välittämistä toisen ihmisen asioista. Oppilaiden varhaisen tuen tarpeen havaitseminen edellyttää aikuisilta läsnäoloa ja kuuntelemisen taitoa. Hyvän huomaaminen ja kohteliaisuudet edesauttavat oppilaita tekemään parhaansa ja omaksumaan itsestään ja toimintamahdollisuuksistaan myönteisemmän kuvan. Hyvät vuorovaikutussuhteet, yhteisöllisyys, onnistumisen kokemukset, vaikutusmahdollisuudet ja me-henki tukevat oppilaiden hyvinvointia ja mielenterveyttä. Oppilaiden ongelmat ja haasteet ovat useimmiten osa sosiaalista kontekstia, joihin pystytään reagoimaan yhteisöllisin keinoin ennaltaehkäisten ja ratkaisten niitä. Tämän vuoksi on tärkeää työskennellä kohti avointa vuorovaikutusta niin oppilaiden kuin opettajien kesken, jotta oppilaiden tuen tarpeisiin voitaisiin löytää toimivat ratkaisut aiempaa varhaisemmin. (Murphy 2015, 85, 95.) Tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettelu ja harjoittelu on yksi hyvinvoinnin edellytys ja perusta. Näitä taitoja opitaan ja opetellaan koko elämän ajan ja nykyään kouluissa on käytössä erilaisia menetelmiä ja ohjelmia, joiden myötä vuorovaikutustaitoja voi harjoitella. Muun muassa Mielenterveysseura on kehittänyt Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella vuosina 2012-2014 ”Mielenterveystaidot alakouluun”-hankkeessa ”Hyvää mieltä yhdessä”-opetusmateriaalin oppilaiden mielenterveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi kouluissa. Tämä opetusmateriaali on edelleen ajankohtainen ja sitä on päivitetty 2016 voimaan tulleen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaiseksi, ja siinä huomioidaan uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki ja koulurauhan lakiuudistus. (Hyvää mieltä yhdessä. Suomen Mielenterveysseura.)

Yhteisöllinen oppilashuolto tulee hyvin esille ennaltaehkäisevässä työskentelyssä. Varhainen tuen tarpeen havaitseminen on yksi ennaltaehkäisevän työn osa-alueista. Koulussa oppilaiden havainnointi ja oppimisen arviointi ovat jatkuvaa jokapäiväistä toimintaa. Oppimistilanteet lisäävät koko ajan tietoa oppilaan taidoista, kehitysvaiheista ja piirteistä. Myös päivittäiset sosiaaliset tilanteet tuovat arvokasta tietoa oppilaan taidoista, sekä mahdollisista tuen tarpeista. Riittävän varhaisen tuen kannalta onkin tärkeää, että koko koulun henkilökunta ylläpitää keskustelevaa ja havainnoivaa työtettä. Oppilas ei voi saada tarvitsemaansa tukea, jos tuen tarvetta ei osata havainnoida ja arvioida. Henkilökunnan koulutuksessa ja oppilashuoltosuunnitelmissa ei voi liikaa korostaa ennaltaehkäisevän työskentelyn tärkeyttä ja siihen tarvittavia taitoja ja keinoja. Sosiaali- ja terveysministeriön vuodesta 2001 koordinoiman Varpu- eli Varhaisen puuttumisen hankkeen päämääränä on ollut edistää lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia, sekä ehkäistä syrjäytymistä. Hankeen myötä on koulutettu ja jaettu tietoa varhaisen puuttumisen ja tukemisen hyvistä käytännöistä ja kehitetty lasten ja nuorten kanssa toimivien tahojen yhteistyötä. Kiitettävästi eri kunnat ovat jatkaneet hankkeen jälkeen Varhaisen puuttumisen toimintamallien toteuttamista. Hyvinvoinnin edistäminen on pitkäjänteistä työtä, ja Sosiaali- ja terveysministeriö työskentelee yhä sen eteen, että hyvät käytänteet jäisivät pysyvään käyttöön. (Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita

2016:50, 8.) Varhainen puuttuminen pitää sisällään ajatuksen, että lasten ja nuorten hyvinvointi on kaikkien yhteinen asia. Kouluympäristössä tämä tarkoittaa, että oppilashuoltoryhmä ei ole yksin vastuussa oppilaiden hyvinvoinnin edistämisestä ja ylläpitämisestä, vaan tämä on koko henkilökunnan, yhteistyötahojen, oppilaiden ja oppilaiden perheiden yhteinen vastuualue. Voimavaroja yhdistämällä ja rajoja ylittävällä yhteistyöllä mahdollistetaan varhaisen tuen havainnointi ja oppilaan tarvitseman tuen ja palvelujen saatavuus. (Heinämäki 2007, 13-17.)

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo ovat oppilashuollon yhteisöllisyyttä edistäviä ja ylläpitäviä lähtökohtia. Vuoden 2015 alusta voimaan tulleen yhdenvertaisuuslain (1325/2014) mukaan perusopetusta antavilla kouluilla on velvollisuus laatia suunnitelma yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Tasa-arvolaissa säädetään tasa-arvosuunnittelun painopisteistä, joiden mukaan huomiota tulee kiinnittää muun muassa oppilasvalintoihin, opetuksen järjestämiseen, oppimiseroihin, opintasuoritusten arviointiin ja sukupuoleen perustuvan ja seksuaalisen häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen. (Jääskeläinen, Hautakorpi, Onwen-Huma, Niittymäki, Pirttijärvi, Lempinen & Kajander 2015, 56). Koulujen tulee arvioida yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja kehitettävä toimintaansa tarpeen mukaan. On tärkeää, että tasa-arvon edistämiseksi tehtävä työ perustuu kunkin koulun ja oppilaiden todellisiin tarpeisiin. Yhdenvertaisuuslain mukaan ketään ei saa syrjiä uskonnon, vakaumuksen, iän, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuolivähemmistöön kuulumisen vuoksi. Koulukohtaisilla tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmilla halutaan konkreettisesti edistää lasten ja nuorten yhdenvertaisuutta, sekä ehkäistä syrjintää ja koulukiusaamista. Tasa-arvo suunnitelmaa laadittaessa mietitään, millainen tasa-arvoinen koulu on, mitkä asiat edistävät yhdenvertaisuutta, kuinka puututaan häirintään ja eriarvoisuutta ylläpitäviin tekijöihin, sekä millä keinoin eriarvoisuutta voisi ehkäistä. Koko kouluyhteisön osallistuminen suunnitelmien laadintaan ja niiden toteutumisen arviointiin edistää hyvän pohjan luomista tasa-arvoiselle, hyväksyttävälle, erilaisuutta kunnioittavalle ja yhdenvertaiselle ilmapiirille. Tasa-arvo tietoisuuden lisääntyessä opitaan tunnistamaan eriarvoisuutta ylläpitäviä rakenteita ja puuttumaan niihin. (Jääskeläinen, Hautakorpi, Onwen-Huma, Niittymäki, Pirttijärvi, Lempinen & Kajander 2015, 48-55.; Perälä ym. 2015, 84-85.)

2.3.3 Turvallisuus

Koulurauha ja opiskelurauha puhututtavat nykyisessä yhteiskunnassamme. Levottomuus ja järjestyshäiriöt ovat lisääntyneet myös kouluympäristössä. Rauhallinen ja turvallinen ilmapiiri on oppilaan oikeus (628/1998 29 §). Siihen kuuluu fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on oppilaiden ja henkilökunnan turvallisuuden

varmistaminen kaikissa tilanteissa. Koulun järjestyssäännöt lisäävät omalta osaltaan kouluyhteisön turvallisuutta sekä viihtyisyyttä. Järjestyssääntöjä laadittaessa oppilaiden osallisuuden lisääminen edesauttaa oppilaiden sitoutumista yhteisesti sovittuihin sääntöihin, sekä osallistavan toimintakulttuurin on nähty edistävän oppilaiden vastuullisuutta. (Honkanen & Suomala 2009, 18.) Opetuksen järjestäjän vastuulla on laatia suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä osana koulukohtaista oppilashuoltosuunnitelmaa. Kouluyhteisön yhteisten toimintatapojen tulisi tukea henkistä ja fyysistä turvallisuutta opetustilanteissa, välitunneilla, ruokailussa, koulumatkoilla, sekä koulun järjestämällä retkillä. Valtakunnallinen koulurauha, joka julistettiin 24.8.2017 teemalla "100 kertaa meidän koulu - Oikeus olla ja unelmoida", haluaa omalta osaltaan vahvistaa oppilaiden turvallisuutta ja edistää lasten hyvinvointia Suomessa. Julistuksessa nostettiin esiin muiden huomioimisen tärkeyttä ja erilaisuuden arvostusta koulun arjessa. Koulurauha-ohjelma on Mannerheimin Lastensuojeluliiton, Poliisihallituksen, Opetushallituksen, Folkhälsanin ja Suomen Vanhempainliiton yhteinen ohjelma, jonka tavoitteena on kouluyhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen. (Koulurauha.)

Vaikka suomalaiset lapset pärjäävät kansainvälisten vertailujen mukaan koulussa hyvin, on havaittu, että suomalaiset lapset ja nuoret eivät viihdy koulussa ja kokevat koulunkäynnin kuormittavana. Koulu-uupumus on kouluun liittyvä stressioireyhtymä, joka koostuu kolmesta tekijästä: uupumusasteisesta väsymyksestä, kyynisestä suhtautumisesta koulunkäyntiin sekä riittämättömyyden tunteesta opiskelijana. Koulu-uupumuksen arvioimiseksi on kehitetty School Burnout Inventory -menetelmä, joka on käytössä myös peruskouluissa. (Salmela-Aro, Tuominen-Soini, Tynkkynen, Ranta, Vasalampi, Kiuru & Marttinen 2010.) Peruskouluissa yleisesti havaittu koulu-uupumus on todettu olevan yhteydessä muun muassa negatiiviseen kouluilmapiiriin. Oppilaat ovat kokeneet työskentelyilmapiirin liian kiireisenä ja rauhattomana. Opetussuunnitelman mukaan oppimisympäristön on edistettävä sosiaalisten tilanteiden syntymistä ja vuorovaikutusta. (Honkanen & Suomala 2009, 42-43.) Onko tämä johtanut siihen, että oppilaan työskentelyrauha on jäänyt vähemmälle huomiolle ja sosiaalisten tilanteiden kuormittavuutta ei olla osattu ottaa huomioon? Oppilaiden kokemaan koulu-uupumukseen tulisi kiinnittää entistä systemaattisemmin huomiota ja lähteä tarkastelemaan ilmiötä koulupäivän rakenteen ja koulun toimintakulttuurin näkökulmista. Koulu voi edistää oppilaiden hyvinvointia erilaisilla opintojen järjestämistavoilla, joilla on merkitystä oppilaiden jaksamiseen, työskentelyrauhaan ja siten myös oppimiseen. (Perälä, Hietanen-Peltola, Halme, Kanste, Pelkonen, Peltonen, Huurre, Pihkala & Heiliö 2015, 84-85.)

2.4 Yksilöllinen oppilashuolto

Yksilöllisellä oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaalle annettavia kouluterveydenhuollon palveluja, oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja, sekä yksittäistä oppilasta koskevaa monialaista oppilashuoltoa. Lasten koulunkäynnin tuen tarpeet ovat yksilöllisiä. Jokaisen oppilaan kohdalla on tarkoituksena saada perusopetuksen tavoitteet täytetyiksi. Esimerkiksi vammaisuus, viittomakielisyys, sijaishuolto tai tarve sairaalassa annettavalle opetukselle eivät saa olla esteenä lapsen laadukkaalle koulunkäynnille. Yksilöllisen oppilashuollon tarkoituksena on turvata jokaisen oppilaan henkilökohtaisesti tarvitsemat koulunkäyntiä koskevat toimintamahdollisuudet. Yksilöllisen oppilashuollon tavoitteena on seurata ja edistää oppilaan kokonaisvaltaista kehitystä, terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Tärkeä työskentelymuoto on myös varhaisen tuen turvaaminen ja ongelmien ennaltaehkäisy. Oppilaiden kasvun ja kehityksen tukemisessa pyritään lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioimiseen. Koulupäivien kuormittavuus, oppilaan omat vahvuudet ja tarpeet, sekä psyykkiset ja fyysiset voimavarat tulee huomioida yksilöllistä oppilashuoltotyötä tehtäessä. (Honkanen & Suomala 2009, 41.)

Yksilöllinen oppilashuolto perustuu aina oppilaan, sekä tarpeen niin vaatiessa huoltajan, suostumukseen. Oppilaan osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa huomioiden aina lapsen ja nuoren ikä ja kehitystaso. Kuuleminen tulee järjestää niin, että oppilas voi kokea tilanteen kiireettömänä ja osallisuuden tulee olla tosiasiallista. Uusi opiskeluhuoltolaki perustuu ajatukseen, että onnistunut koulunkäynti ja oppiminen edellyttää oppilaan kuulemista aina, kun oppimisen terveydelliset, psykologiset tai sosiaaliset esteet ovat henkilökohtaisia. (Mahkonen 2014, 133-136.) Oppilaalla on keskeinen rooli myös oppilaan tueksi koottavassa moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä; ryhmän kokoonpano perustuu oppilaan tai tarvittaessa huoltajan suostumukseen. Oppilaan tai huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella asian käsittelyyn voi osallistua tarvittavia oppilashuollon yhteistyötahoja tai oppilaalle merkityksellisiä ihmisiä. Oppilaan ja vanhempien suostumus moniammatillisen työryhmän kokoonpanosta on edellytys toimivalle ja avoimelle yhteistyölle, jolloin on helpompi käsitellä vaikeampiakin asioita luottamuksella. (Mahkonen 2014, 148.) Oppilashuoltotyössä noudatetaan tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä (Opetushallitus. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki ja oppilashuolto).

2.4.1 Oppilashuoltoryhmä

Oppilashuolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa niin, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus. Oppilashuoltoryhmät ovat näin ollen monialaisia, pitäen sisällään opetushenkilöstön lisäksi kouluterveydenhuoltoa, sekä psykologi- ja kuraattoripalvelujen työntekijöitä. Koulukohtainen oppilashuoltoryhmä vas-

taa koulun oppilashuollon suunnittelusta, toteuttamisesta, kehittämisestä ja arvioinnista. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden muutos. Opetushallitus.) Yksilöllistä oppilashuoltoa säännellään lainsäädännöllisesti huomattavasti yksityiskohtaisemmin ja laajemmin kuin ennaltaehkäisevää oppilashuoltotyötä. Uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki ei ole pystynyt tuomaan tähän yhtenäisyyttä mukanaan, vaan edelleen lainsäädäntö on hajanainen riippuen oppilaalle annettavasta palvelusta, esimerkiksi koulun terveydenhoitajan työtä määrittää potilaslaki ja terveydenhuoltolaki, kun taas kuraattoreiden tulee soveltaa työssään ensisijaisesti lakia sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. Myös salassapitoa koskeva lainsäädäntö on osin pirstaleinen, eikä helpota yhteistyötä eri toimijoiden välillä. Uuteen oppilashuoltolakiin on kirjoitettu velvoite informoida oppilaita ja heidän huoltajiaan oppilashuollosta, sekä velvoite ohjata oppilasta ja tämän huoltajaa hakemaan tarvitsemiaan opiskeluhuollon etuuksia ja palveluja, joka omalta osaltaan puolestaan edistää yhteistyötä eri yhteistyötahojen kesken. Tärkeää on, että kaikki yksilökohtaiseen oppilashuoltotyöhön osallistuvat tuntevat riittävän hyvin toimintaa ohjaavan lainsäädännön. (Mahkonen 2014, 68-75; Perälä, Hietanen-Peltola, Halme, Kanste, Pelkonen, Peltonen, Huurre, Pihkala & Heiliö 2015, 92.)

Kouluterveydenhuollon tehtäviin kuuluu oppilaan terveydentilan seuraaminen terveystarkastuksissa, sekä terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen antamalla muun muassa henkilökohtaista terveystarkastusta ja ohjausta. Oppilashuoltolain mukaan oppilaan tulee päästä terveydenhoitajan vastaanotolle ilman ajanvarausta sekä oppilaalla tulee olla mahdollisuus tavoittaa terveydenhoitaja arkipäivisin viivytyksettä. (Perälä, Hietanen-Peltola, Halme, Kanste, Pelkonen, Peltonen, Huurre, Pihkala & Heiliö 2015, 93.) Kouluterveydenhuollossa toteutettavat laajat terveystarkastukset, sekä muut määräaikaistarkastukset ovat yksi osa yksilökohtaista oppilashuoltoa, ja niistä tehtävät yhteenvedot tuottavat tietoa myös yhteisöllisen oppilashuollon toteuttamiseen. Koulut käyttävät Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen teettämien Kouluterveyskyselyjen tietoja kouluyhteisön hyvinvoinnin edistämiseen ja oppilashuoltotyön kehittämiseen. Kyselyjen myötä saadaan arvokasta tietoa koskien muun muassa oppilaiden arviota oppilashuollon palveluista, koulukiusaamisesta, opettajien antamasta kannustuksesta ja oppimisen tuesta, koulun kuormittavuudesta, sekä oppilaiden vertaissuhteista. Lasten kokemustiedon hyödyntäminen ei ole kuitenkaan kehittynyt vielä maanlaajuisesti systemaattiseksi toimintakulttuuriksi. Isommalla mittakaavalla tarkastellen valtakunnallisilla Kouluterveyskyselyjen tuloksilla on merkitystä kuntien laatiessa hyvinvointistrategiaa, lapsi- ja nuorisopoliittista ohjelmaa tai lastensuojelusuunnitelmaa. Kyselyjen tuloksia huomioidaan myös valtakunnallisia hankkeita suunniteltaessa, sekä lainsäädäntöä arvioitaessa. (Kouluterveyskysely. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.; Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2016, 42.)

Kuraattorin ja psykologin yksilökohtaisilla palveluilla tuetaan oppilaiden oppimista ja hyvinvointia, sekä psyykkisiä ja sosiaalisia valmiuksia. Oppilashuoltolain mukaan oppilaalle tulee

järjestää mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti kuraattorin tai psykologin kanssa seitsemän työpäivän kuluessa oppilaan pyynnöstä. Jos oppilaalla on erittäin kiireellistä asiaa, esimerkiksi oppilasta tai hänen perhettään kohdannut äkillinen kriisi, on keskusteluaika järjestettävä samana tai viimeistään seuraavana päivänä. Oppilashuollossa kuraattori tarjoaa tukea ja ohjausta erityisesti käyttäytymiseen ja sosiaalisiin suhteisiin liittyvissä asioissa. Tyypillisiä oppilaiden haasteita ovat poissaolot, koulunkäynnin laiminlyönti, uhmakkuus ja aggressiivisuus, keskittymisvaikeudet ja motivaatio-ongelmat. Myös kiusaamistilanteet, kaverisuhdeongelmat, sekä haasteet oppilaan perheen tilanteessa ovat syitä kuraattorin luo hakeutumiselle ja ohjautumiselle. Psykologin yksilökohtainen oppilashuolto taas sisältää lapsen ja nuoren kehitykseen, oppimiseen tai koulunkäyntiin liittyvien haasteiden selvittämistä, arviointia ja ratkaisujen etsimistä. Psykologin tarjoamat palvelut pitävät sisällään muun muassa neuvottelut oppilaan ja tämän huoltajien kanssa, psykologiset tutkimukset ja lausuntojen laatimisen, tukitoimien ja mahdollisten opetusjärjestelyjen suunnittelemisen, sekä yhteistyön moniammatillisessa työryhmässä oppilaan hyvinvoinnin ja oppimisen edistämiseksi. Tavoitteena on aina oppilaan kohtaaminen ja tilanteen arvioiminen kokonaisvaltaisesti ottaen huomioon lapsen ja nuoren perhe, sekä muut oppilaan ja perheen kanssa työskentelevät tahot. (Perälä, Hietanen-Peltola, Halme, Kanste, Pelkonen, Peltonen, Huurre, Pihkala & Heiliö 2015, 94.)

Toisinaan oppilaan tuen tarpeen selvittäminen ja tuen järjestäminen edellyttävät moniammatillista yhteistyötä. Oppilaan tilanteen arvioimiseksi voi olla tarpeellista selvittää lapsen perheen tilannetta, kotiooloja, tai vapaa-ajan haasteita. Monialaista yksilökohtaista oppilashuoltoa toteutetaan asiantuntijaryhmässä, joka kootaan tapauskohtaisesti oppilaan henkilökohtaisten tarpeiden mukaan. Ryhmän tarkoituksena on yhdessä oppilaan ja tämän huoltajien kanssa selvittää tarkemmin tuen tarvetta, sekä etsiä sopivia tukimuotoja ja huolehtia niiden järjestämisestä. Tärkeää asiantuntijaryhmätyöskentelyssä on sopia luottamukselliset pelisäännöt ja vastuualueet. Ryhmä työskentelee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti yhteistyössä oppilaan ja tämän huoltajien kanssa. Ryhmän asiantuntijat edustavat vastuullisesti oman alansa osaamista ja tähtäävät työskentelyssään yhteisesti määriteltyihin tavoitteisiin. Myös oppilaan perhettä ohjataan tarvittaessa erilaisten palvelujen piiriin. Jotta moniammatillinen työskentely kantaisi hedelmää, tulee monialaisen asiantuntijaryhmän näkökulmien lisäksi kuulla herkäällä korvalla oppilasta ja tämän huoltajia. Myös eri vaihtoehtojen ja ratkaisujen pohdintaan on varattava riittävästi aikaa huomioiden oppilaan ikä ja kehitystaso. Dialogisuus ja toisten kunnioitus ovat avaimia onnistuneeseen moniammatilliseen työskentelyyn oppilaan hyväksi. (Honkanen & Suomala 2009, 99-101.; Perälä, Hietanen-Peltola, Halme, Kanste, Pelkonen, Peltonen, Huurre, Pihkala & Heiliö 2015, 96-98.)

2.4.2 Oppilaan tarpeet työskentelyn lähtökohtana

Oppilaalla on perus- ja esiopetuksessa oikeus tarvitsemaansa koulunkäynnin ja oppimisen tukeen (Perusopetuslaki 628/1998). Oppilas voi näin ollen olla sekä oppimisen tuen, että yksilökohtaisen oppilashuollon tuen piirissä. Peruskoulussa samat tahot arvioivat ja selvittävät kumpaakin tuen tarvetta. Kun yhteisölliset keinot eivät riitä oppilaan oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseen, otetaan käyttöön yksilölliset, tehostetut keinot, jotka muotoutuvat oppilaan henkilökohtaisten tarpeiden mukaan. Useimmiten oppimisen ja koulunkäynnin tuen, tai erityisten opetusjärjestelyjen piirissä olevat oppilaat tarvitsevat myös yksilökohtaisen oppilashuollon tukitoimia. (Perälä, Hietanen-Peltola, Halme, Kanste, Pelkonen, Peltonen, Huurre, Pihkala & Heiliö 2015, 109.) Tehostetun tuen tarkoitus on ehkäistä oppimis- ja sopeutumisvaikeuksien syvenemistä ja laajenemista reagoimalla tuen tarpeeseen välittömästi. Uudistuneen opetussuunnitelman mukaan ennakointi ja varhainen tuki tulee olla koko koulun henkilökunnan toimintamalli. Varhaisella puuttumisella on ymmärretty yksilöllisen oppilashuollon näkökulmasta ennen kaikkea riskilasten tunnistamista ja interventioiden aloittamista mahdollisimman varhain ongelmien kasvamisen ja syrjäytymisen ennalta ehkäisemiseksi. Varhaista puuttumista toteutettaessa ei voida jäädä odottamaan ensi viikkoon, loman jälkeen, tai seuraavalle opettajalle tai luokka-asteelle siirtymistä, vaan on toimittava heti kun oppilaan tuen tarve ilmenee. Niin tukiopetus, opetuksen eriyttäminen, yhteistyö oppilaan perheen kanssa, kuin eri tukimuodot tulee aloittaa viipymättä. Näin varhainen puuttuminen ja inkluusiopedagogiikka luo oppilaan näkökulmasta eheää kokonaisuutta oppilaan oppimisen ja hyvinvoinnin edistämiseksi. (Oja 2012, 42-46.)

Suomen koulutusjärjestelmän lähtökohtana on inkluusio, eli mm. vammaisten henkilöiden ja erityistä tukea tarvitsevien sijoittamista yleiseen koulujärjestelmään tuetaan kaikilla koulutuksen tasoilla. Tavoitteena on, että kaikki lapset opiskelisivat lähikouluissa tutun kaveripiirin kanssa riippumatta henkilökohtaisesta tuen tarpeesta. Myös sijaishuollossa olevien lasten koulunkäynnintukea on pyritty systematisoimaan ja tekemään pitkäjänteisemmäksi. Käytännöt ovat olleet kirjavia riippuen sijoitetun oppilaan kotikunnasta, ja tähän on Lapsiasiavaltuutettu Tuomas Kurttila ottanut kantaa raportissaan ”Eriarvoistuva koulu?”. Kunkin sijoitetun lapsen yksilöllinen tilanne, terveydentila, vahvuudet ja tuen tarpeiden kartoitus koulun alkaessa tai vaihtuessa tulisi olla Kurttilan mukaan itsestäänselvyys ja jokaisen oppilaan vankkumaton oikeus, jotta riittävät tukitoimet osattaisiin järjestää ja koulunkäyntiin liittyviä ongelmia ennaltaehkäistäisiin. Myös maahanmuuttajataustaisten oppilaiden tuen tarpeet ovat lisänneet yksilöllisen oppilashuollon tehtäviä. Oppilashuollon palvelujen riittävyttä arvioitaessa tulee kiinnittää huomiota niin oppilaiden puutteelliseen kielitaitoon, kuin palveluiden toteutumiseen kielimuurista huolimatta. Oppilaiden osallisuutta tulisi tarpeen mukaan tukea myös yksilöllisten oppilashuollon keinoin. (Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2016, 31-42; Huhtanen 2011, 67-72.)

Yksilölliset kohtaamiset ovat hyvinvoinnin edellytys. Henkilökohtaiset oppilaanohjaustapaamiset, vanhempainvartit ja luokanvalvojatapaamiset ovat tärkeitä oppilaan hyvinvoinnin ja voimavarojen vahvistamisessa, sekä oppilaan ja huoltajien osallisuuden ja kuulluksi tulemisen toteutumisessa. Kukaan ei voi tulla kuulluksi, jos kukaan ei kuuntele. Yksi oppilashuollon tärkeimmistä tehtävistä on juuri kuunteleminen ja kohtaaminen. Keskittyminen oppilaaseen ja hänen asiaansa läsnäolevasti osoittaa enemmän arvostusta kuin mikään muu. (Wallin 2011, 127.) Lapset ja nuoret tarvitsevat vuorovaikutusta, osallisuutta ja yhdessäoloa voidakseen hyvin. Oppilaiden tulisi voida luottaa siihen, että koulun henkilökunta suhtautuu heihin yksilöllisesti, arvostavasti, luottamuksellisesti ja oikeudenmukaisesti. Onnistunut vuorovaikutus edellyttää molemminpuolista kunnioitusta, avointa ajatusten vaihtoa, ja mielenkiintoa toista ihmistä ja hänen mielipiteitään kohtaan. Vuorovaikutus on kouluyhteisön toiminnan perusta. Erilaiset jatkuvat vuorovaikutussuhteet oppilaiden välillä, opettajan ja oppilaan välillä, koulun ja kodin välillä, sekä koulun henkilökunnan kesken vaikuttavat kouluyhteisön ja yksittäisen oppilaan kokemusmaailmaan. Tärkeää kouluyhteisön vuorovaikutusviidakossa on tukea oppilaiden vuorovaikutustaitoja, sekä luoda tilanteita ja mahdollisuuksia oppilaan kuulluksi ja nähdyksi tulemiselle. (Hamarus, Kanervio, Landén ja Pulkkinen 2014, 148-149.)

3 Näkökulmia hyvinvoinnista

Hyvinvointi käsitteenä on laaja ja se liittyy ihmisten kokemukseen elämän eri osa-alueista, kuten ihmissuhteista, terveydestä, toimeentulosta, toimintakyvystä, asumisesta, ympäristöstä ja turvallisuudesta. Hyvinvointi näkyy ihmisissä muun muassa onnellisuutena, tyytyväisyytenä elämään, toiveikkuutena, sekä mahdollisuutena toteuttaa ja kehittää itseään. Hyvinvointi ja terveys ovat kaiken ikäisten ihmisten arvoja; myös lasten. Lapsuudessa rakennetaan perusta ihmisen myöhemmälle hyvinvoinnille ja terveydelle. Hyvinvointiin ja terveyteen liittyvät asenteet, elintavat ja niihin vaikuttavat tekijät omaksutaan lapsuus- ja nuoruusvuosien aikana. Lasten hyvinvoinnin ja terveyden positiivisiin toimintamalleihin kuuluvat mm. terveelliset elintavat, liikunnan ja levon tasapainoinen suhde, päihteettömyys, monipuolinen ruokavalio, tasapainoinen mielenterveys ja tunne-elämä, sekä harrastukset ja sosiaaliset suhteet. Hyvinvointia ja terveyttä edistävät toimintamallit muotoutuvat vuorovaikutuksessa lapsen perheen ja muun lähiympäristön kanssa. Toimintamallien omaksumiseen vaikuttavat myös laajempi sosiaalinen viitekehys, yleinen yhteiskunnallinen kehitys ja kulttuuriset tekijät. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin kehitys on osa yhteiskunnallisesti ja kulttuurisesti muuttuvaa lapsuutta. Elinympäristöt ja yhteisöt ovat jatkuvassa muutoksessa, minkä vuoksi tarvitaan myös ajantasaista tutkimustietoa lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilasta ja muuttuvista tarpeista hyvinvoinnin tukemiseksi ja edistämiseksi. Oppilaiden psyykkisen ja fyysisen terveyden ja hyvin-

voinnin asiat nousevat vahvoina esille oppilashuoltolaissa ja asetuksissa, uudessa perusopetuksen opetussuunnitelmassa, lapsi- ja nuorisopoliittisessa kehittämisohjelmassa sekä muissa ajankohtaisissa hankkeissa. (Suomen Akatemian tutkimusohjelma skidi-kids 2010-2013.)

Hyvinvointivaltion ajatuksen ydin on pyrkimys kansalaisten hyvinvoinnin kaikinpuoliseen edistämiseen. Julkinen valta luo järjestelmiä ja instituutioita hyvinvoinnin edellytysten vaatimukseen, sekä rahoittaa näitä edellytyksiä. Hyvinvointiyhteiskunta puolestaan muodostaa poliittisen ja toiminnallisen rakenteen, joka antaa hyvinvointivaltiolle mahdollisuuden käyttää voimavaroja yhteiseksi hyväksi. (Hakalehto 2015, 11-12.) Sosiaali- ja terveysministeriön tehtävänä on yhteensovittaa eri toimia joilla ihmisten hyvinvointia, sosiaalista osallisuutta, terveyttä ja toimintakykyä edistetään ja ylläpidetään. Tavoitteena on, että kaikessa poliittisessa ja lainsäädännöllisessä päätöksessä otetaan huomioon hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen. Kunnilla on vastuu edistää ja ylläpitää kansalaisten hyvinvointia ja terveyttä omilla alueillaan. Sosiaali- ja terveysministeriö on kuluneena vuonna uudistanut organisaatiotaan vastaamaan yhteiskunnan muutoksiin. Jatkossa Sosiaali- ja terveysministeriön organisaatio koostuu neljästä osastosta; sosiaali- ja terveydenhuollon ohjausosasto, hyvinvointi- ja palveluosasto, sosiaaliturva- ja vakuutusosasto sekä työ- ja tasa-arvo-osasto. Uusi jako pyrkii vastaamaan yhteiskunnan muutoksiin niin palveluissa kuin työelämässä. Yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset sekä Sote-uudistus edellyttävät Sosiaali- ja terveysministeriöltä vahvempaa roolia julkisen talouden suunnittelussa, sekä palvelujen ohjauksessa. Tulevaisuudessa tarvitaan yhä tiiviimpää yhteistyötä ja verkostoitumista yli hallinnonalarajojen, kuin myös valtionhallinnon ulkopuolistenkin toimijoiden kanssa, kun pyrkimyksenä on edistää ja ylläpitää kansalaisten hyvinvointia ja terveyttä. (Sosiaali- ja terveysministeriö. Ajankohtaista.)

Hyvinvointi on laaja käsite ja kokonaisuus, jota kehystää sosiaalinen, taloudellinen ja ympäristöön liittyvä kestävä kehitys. Sosiaalinen hyvinvointi voidaan ymmärtää asiaksi, johon hyvinvointivaltio pyrkii; ihmisten hyvään elämään. Tämän pyrkimyksen edellytyksenä on terve kansantalous sekä terve julkinen talous, jonka varaan sosiaalinen hyvinvointi voi rakentua. Sosiaalihuolto, terveydenhuolto, työ, työllisyys, koulutus, sosiaaliset suhteet, ympäristö, turvallisuus, aineellinen hyvinvointi, kulttuuri sekä vapaa-aika ovat asioita, jotka kaikki mielletään olevan osana ihmisen hyvää elämää. Kansalaisten toimintakyvyn kehittäminen politiikan keinoin ei ole uusi ajatus. Jo Aristoteleen mukaan hyvä elämä on hyvää toimintaa siinä yhteisössä, jossa ihminen elää. Ihminen, joka voi hyvin ja on onnellinen, pääsee toteuttamaan itseään, omia taitojaan, kykyjään ja ominaisuuksiaan. Voidakseen toteuttaa itseään laaja-alaisesti ihmisellä on oltava aitoja toimintamahdollisuuksia yhteiskunnassa ja yhteisössään. Tämän vuoksi kansalaisten osallisuutta pyritään vahvistamaan kaikin keinoin. (Hiilamo & Saari 2010, 38.) Sosiaali- ja terveystalouden politiikan strategiassa painotetaan osallisuuden edistämiseksi

tehtävää työtä, joka on jatkoa jo edelliseltä hallituskaudelta. Hyvinvointia edistävää osallisuutta pyritään mahdollistamaan köyhyyttä, eriarvoisuutta ja syrjäytymistä vähentämällä. Tavoitteena on vahvistaa eri kansalaisryhmien yhdenvertaisuutta, ehkäistä työstä ja työmarkkinoilta syrjäytymistä, ja parantaa pienituloisten asemaa. Nähdään, että työpaikka on paras suoja köyhyyttä ja syrjäytymistä vastaan. Työmarkkinoita, verotusta ja sosiaaliturvaa kehitetään osallisuuden ja työllisyyden näkökulmasta, sekä pyritään luomaan työikäisille ja eri tavoin työkykyisille mahdollisuuksia osallistua työelämään omien voimiansa mukaan. Sosiaali- ja terveysministeriön tavoitteena on muodostaa eheä kokonaisuus toimeentulotuen, kunnallisten palvelujen ja työllistämispalvelujen kesken syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Huomiota kiinnitetään myös entistä enemmän kaikille tarkoitettujen sosiaali- ja terveyspalveluiden lisäksi haavoittuvassa asemassa olevien erityisiin palveluntarpeisiin. Monikulttuurisuus halutaan nähdä yhteiskunnan moniarvoisuutta ja innovatiivisuutta edistävänä asiana sulkematta kuitenkaan silmiä tosiasialta, että maahanmuuttajat ovat erityisen herkässä asemassa kun puhutaan osallisuuden mahdollisuuksista ja syrjäytymisen riskistä. Robert Hagfors ja Jouko Kajanoja ovat kehitelleet Hyvän kehän hypoteesia, jossa laaja hyvinvointivaltio eli antelias sosiaalipolitiikka vähentää eriarvoisuutta, vähentynyt eriarvoisuus vahvistaa ihmisten sosiaalista pääomaa ja tämä puolestaan lisää koko kansan hyvinvointia. Tämä tutkimus on vahvistanut näkemystä, että eriarvoisuuden purkaminen ja sosiaalisen pääoman myötä tullut osallisuuden lisääntyminen edistävät ihmisten hyvinvointia ja terveyttä. (Hagfors & Kajanoja 2010, 31.; Sosiaali- ja terveysministeriö. Osallisuuden edistäminen.)

Ihminen itse on osa maailmaa ja luontoa, ja näin kestävä ympäristön kehitys on suuri tekijä ihmisten hyvinvoinnille. Järkevä luonnonvarojen käyttö ja käytön rajoittaminen ovat edellytyksiä ihmisten hyvinvoinnille nyt ja tulevaisuudessa. (Hakalehto 2015, 11-12.) Kestävä hyvinvoinnin turvaaminen edellyttää uudenlaista hyvinvointiajattelua: tarvitsemme nykyistä laajempaa ja vähemmän elintasokilpailuun perustuvaa ajattelumallia hyvinvoinnista ja sen ulottuvuuksista. Empiiriset hyvinvointitutkimukset kyseenalaistavat materialistista hyvinvointikäsitystä. Tutkimusten mukaan ihmiset toki arvostavat varmaa toimeentuloa, mutta sitäkin enemmän hyvää perhe-elämää, ystävyysuhteita, hyvää terveyttä, mielenrauhaa ja mahdollisuutta nauttia luonnosta (Helne, Hirvilampi & Laatu 2012, 86). Yksi Sosiaali- ja terveysministeriön tehtävistä on kansalaisten elinolojen kehittäminen terveyttä ja hyvinvointia edistämään ja ylläpitämään. Ihmisten elinympäristön terveyteen vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa ilman puhtaus, veden laatu ja melu. Ympäristöterveydenhuollon tehtävänä on huolehtia, ettei elinympäristössä olevat tekijät, kuten esimerkiksi pienhiukkaset, radon, tupakan savu tai melu aiheuta haittaa ihmisten terveydelle. Terveyteen vaikuttaa myös yhdyskuntarakenteen tasapainoisuus, turvallisuus, esteettömyys, ympäristön viihtyvyys ja sosiaaliset kontaktit. Myös yhteiskunnan toimivat kuluttajamarkkinat luovat ihmisille mahdollisuuksia toteuttaa omanlaistansa hyvää elämää. Kestävän kehityksen näkökulmasta ihmisten kuluttajavalin-

nat vaikuttavat osaltaan taloudelliseen, ekologiseen ja sosiaalisesti kestävään tuotanto- ja kulutustapojen kehittymiseen. Näin huomaamme, että ihmisten kokema hyvinvointi kytkeytyy myös yhteiskunnan rakenteisiin, talouden kehitykseen ja ympäröivään maailmaan. (Hiilamo & Saari 2010, 60.; Sosiaali- ja terveysministeriö. Elintavat ja elinympäristö.)

Tukipilareita, joita vasten hyvinvointivaltio nojaa, ovat muun muassa demokratia, oikeusvaltio ja ihmisoikeudet. Suomen Perustuslaki (731/1999) kertoo hyvinvointivaltiomme arvot; yksilön vapaus ja oikeudet, ihmisarvon kunnioittaminen ja tasa-arvoisuus, sekä yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden edistäminen. Tähän liittyy myös Suomen sitoutuminen Ihmisoikeuksien yleismaailmalliseen julistukseen. Ihmisoikeuksilla tarkoitetaan jokaiselle ihmiselle kuuluvia perustavanlaatuisia oikeuksia. Niiden tavoitteena on turvata jokaiselle ihmiselle ihmisarvoisen elämä, perustoimeentulo, sekä taata yhteiskunnalliset osallistumismahdollisuudet. Ihmisoikeudet heijastavat inhimillisiä perustarpeita, jotka muodostavat vähimmäisvaatimukset, joita ihminen tarvitsee elääkseen hyvää ja arvokasta elämää. Ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen johdannossa todetaan: ”...Ihmiskunnan kaikkien jäsenten luonnollisen arvon ja heidän yhtäläisten ja luovuttamattomien oikeuksiensa tunnustaminen on vapauden, oikeudenmukaisuuden ja rauhan perustana...” Nämä samat tekijät ovat myös ihmisten hyvinvoinnin perustana. Vaikka YK:n jäsenmaat olivat sitoutuneita ihmisoikeusjulistuksen pyrkimyksiin, tuli julistus laatia sopimuksen muotoon, jotta ihmisoikeusjulistuksessa mainitut oikeudet tulisivat lainvoimaisiksi. Poliittisista ja menetelmällisistä syistä oikeudet jaettiin kahdeksi erilliseksi sopimukseksi. Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus kattaa ne vapauksiin liittyvät oikeudet, joita valtio ei saa ottaa pois kansalaisiltaan pitäen sisällään muun muassa ilmaisunvapauden ja liikkumisvapauden. Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus koskee yksilön itsemääräämisoikeuksia ja oikeuksia perustarpeisiin, jotka valtion tulisi turvata kansalaisilleen parhaalla mahdollisella tavalla. YK:n Lapsen oikeuksien sopimus tuli lainvoimaiseksi Suomessa vuonna 1989. Sopimus edustaa hyvin laaja-alaista näkemystä lapsen hyvinvoinnista tuoden esiin lapsen kansalaisoikeudet, sekä poliittiset, sosiaaliset, ekonomiset ja kulttuuriset oikeudet. Lapsen oikeuksien sopimuksessa korostetaan lapsen perheen ensisijaista roolia ja vastuuta lapsesta, sekä lapsen omia oikeuksia identiteettiin, yksityisyyteen, tiedonsaantiin, ajattelun-, oman tunnon-, ja uskonnonvapauteen, itseilmaisuun ja osallisuuteen. Näiden edellä mainittujen sopimusten lisäksi on tehty alueellisia ihmisoikeussopimuksia, jotka on tarkoitettu vahvistamaan YK-sopimuksia, esimerkiksi Euroopan ihmisoikeussopimus on tällainen. (Flowers 2009, 16-21; Minkkinen 2015, 17-18.)

3.1 Lasten hyvinvointia edistämässä

Koulu vaikuttaa monin eri tavoin lasten hyvinvointiin niin välittömästi kuin välillisesti. Sen lisäksi, että oppilaat ovat peruskoulussa lähes päivittäin yhdeksän kuukauden ajan, koululla on merkitystä myös lasten muuhun elämään. Koulun vaikutus ulottuu kouluympäristön ulkopuolelle muun muassa kotiin kannettujen kotitehtävien muodossa, koulussa muodostuneiden kaaverisuhteiden jatkumisena vapaa-ajalla, sekä vanhempien ja opettajien välisen yhteydenpidon kautta. Julkisessa keskustelussa koulu nähdään usein nimenomaan opetuksen ja oppimisen työssijana, oppilaiden toimintamahdollisuuksien ja koulutuksen mahdollistajana, sekä polkuna työelämään ja veronmaksajaksi. Koulun sosiaalinen merkitys lapsen elämälle ja hyvinvoinnille ei puhututa niin paljon, vaikka sen merkitys asiassa on laaja ja kauaskantoinen. Tutkimusten mukaan subjektiivisilla koulukokemuksilla on monella tapaa merkitystä lapsen hyvinvoinnille; muun muassa kouluhyvinvoinnin on nähty olevan yhteydessä myöhempään elämäntytyytyväisyyteen ja onnellisuuteen, sekä psyykkiseen ja fyysiseen terveyteen. Yhteiskunnallisesti merkittävänä voidaan pitää tutkimuksia, jotka osoittavat kouluhyvinvoinnin ja koulun kesken jättämisen välisen yhteyden. He, jotka kokivat hyvinvointinsa kouluympäristössä heikona, olivat muita enemmän poissa koulusta, masentuneempia ja suuremmassa syrjäytymisvaarassa kuin muut oppilaat. (Minkkinen 2015, 33-37.) Ekologisen näkemyksen mukaan lapsen perheen lisäksi kouluyhteisö on yksi niistä lasta ympäröivistä sosiaalisista kerrostumista, joilla on suuri merkitys lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin (Oksanen & Salonen 2011, 66). Näiden tutkimusten ja näkemysten valossa koulun-, ja siellä tehtävän työn merkitystä lasten hyvinvoinnille nykyhetkessä ja tulevaisuudessa on vaikeaa kyseenalaistaa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on teettänyt koululaisilla jo vuodesta 1996 hyvinvointia ja terveyttä koskevia kyselyitä. Vuonna 2017 Kouluterveyskysely laajentui koskemaan myös peruskoulun alaluokkalaisia ja heidän vanhempiaan. Kouluterveyskysely tuottaa monipuolista ja laadukasta seurantatietoa eri ikäisten lasten ja nuorten hyvinvoinnista, terveydestä, koulunkäynnistä ja opiskelusta, osallisuudesta, sekä avun saamisesta ja palvelujen tarpeisiin vastaavuudesta. (Kouluterveyskysely. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.) Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on julkaissut Raportin 1/2017 ”Viidesluokkalaisten oppilaiden näkemyksiä hyvinvoinnista, kouluyhteisöstä ja palveluista”. Raportti on osa ”Oppilas- ja opiskelijahuolto ja sen johtaminen”-tutkimus- ja kehittämishanketta, joka toteutettiin yhteistyössä Opetushallituksen, Sosiaali- ja terveysministeriön, sekä Opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa. Opiskeluhoollon, sekä muiden lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kehittämisen tueksi tarvitaan kattavaa ja järjestelmällisesti kerättyä seurantatietoa oppilaiden, sekä heidän vanhempien tuen tarpeista ja kokemuksista avun saamisesta. Tutkimus palvelee myös yhdeksi hallituksen kärkihankkeeksi nimitettyä Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa. (Kanste, Halme & Perälä 2017, 15-16.)

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma tavoittelee muutosta kohti lapsi- ja perhelähtöisempiä, yhteensovitettuja, oikea-aikaisia ja tarpeenmukaisia palveluita. Tavoitteeseen pyritään lapsen oikeuksia vahvistamalla, sekä palvelurakenteita uudistamalla. Tarkoituksena on ottaa käyttöön vuoteen 2019 mennessä poliittisten päätösten lapsivaikutusten arviointi, sekä menetelmät lapsilähtöiseen budjetointiin. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja palveluiden kohtaamiseen, sekä tuloksellisuuden seuraamiseen halutaan kehittää uusia välineitä ja toimintamalleja. Myös lasten ja nuorten kanssa toimivien ammattilaisten koulutusta halutaan kehittää yhteiskunnan muutosten vaatimiin haasteisiin ja vahvistaa osaamista varhaisen tuen menetelmien käytössä. Matalan kynnyksen tuen verkostoitumista halutaan kehittää perhekeskus-mallin mukaisesti, jossa palvelut olisivat saatavilla monipuolisesti ja hallintorajoja ylittävästi. Vanhemmuuden tukea halutaan vahvistaa, ja erotilanteiden palveluja kehittää yhä sovittelevampaan muotoon lapsen etu keskiössä. Varhaiskasvatus ja koulumaailma nähdään edelleen tärkeänä ympäristönä, kun puhutaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemisesta, ja täällä tehtävää ennaltaehkäisevää sosiaalityötä halutaan vahvistaa ja osaamista kehittää. Lasten-suojelupalveluja pyritään uudistamaan edelleen asiakkaiden tarpeiden mukaisesti ja kehittämään vaativien palveluiden kokonaisuuden hallintaa. Tähän tarpeeseen on tarkoitus luoda erityisiä osaamis- ja tukikeskuksia. Myös nuorten palveluiden kehittämistarpeiden selvitys on yksi Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman tavoitteista. (Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Hankkeen kuvaus.)

Sosiaali- ja terveysministeriön vetovastuulla on tällä hetkellä Nuorisotakuu-hankkeen toimenpide 3, jossa vahvistetaan nuorten sosiaali- ja terveystalvaeluita, mielenterveystalvaeluita, sekä taataan kuntoutuspaikat. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen ”Nuorisotakuuta yhteisötakuun suuntaan” -kärkihankkeen tavoitteena on vähentää koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten määrää. Nuorisotakuu tarkoittaa sitä, että jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tarjotaan työ-, työkokeilu- opiskelu, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi ilmoittautumisesta. (Nuorisotakuu.) Keskeisimpiä syitä tutkimusten mukaan nuorten syrjäytymiseen ovat mielenterveys- ja päihdeongelmat, yksinäisyyden kokemukset, oppimisvaikeudet, yleinen koulutustason nousu, muuttuneet työmarkkinat ja yleinen työttömyyden kasvu. Nuorten jäämistä koulutuksen ja työmarkkinoiden ulkopuolelle selittävät muun muassa nuorten heikko aikaisempi koulumenestys, psyykkiset ja fyysiset opiskelun ja työssäkäynnin esteet, sekä puuttuvat tukiverkostot. Toimenpiteet syrjäytymisen ehkäisemiseksi tulevat usean nuoren kohdalla liian myöhään. Palvelujen tulisi olla tarjolla paljon nykyistä aikaisemmin ja tuen tarpeisiin tulisi reagoida riittävällä tavalla, jotta syrjäytyminen voitaisiin ennaltaehkäistä. Syrjäytyneet nuoret aikuiset ovat olleet ensin lapsia. Lapset tulisi ottaa entistä paremmin huomioon aikuispalveluissa ja peruspalveluiden yhteydessä, jotta heidän tuen tarpeet voitaisiin havaita ja korottaa ajoissa. Tämän lisäksi eri kasvuympäristöjen, kuten varhaiskasvatuksen ja koulun, tu-

lisi olla vahvana toimijana ennaltaehkäisevää sosiaalityötä tehtäessä lasten hyvinvoinnin tukemiseksi ja hyvinvointia suojaavien tekijöiden vahvistamiseksi. Kunnilla on kokonaisvastuu kansalaistensa hyvinvoinnista; myös lasten ja nuorten hyvinvoinnista. Tästä näkökulmasta katsotuna on erittäin tärkeää vahvistaa kuntien mahdollisuuksia tehdä ennaltaehkäisevää- ja varhaisen tuen työtä syrjäytymisen ehkäisemiseksi. (Gretschel, Paakkunainen, Souto & Suurpää 2014, 166-167.; Hiilamo, Määttä, Koskenvuo, Pyykkönen, Räsänen & Aaltonen 2017, 38-43.)

Hyvinvointi näyttää jakautuneen; suurin osa lapsista ja nuorista voi entistä paremmin, mutta ne lapset ja nuoret, jotka ovat voineet huonosti, kamppailevat entistä laajempien ja syvempien ongelmien kanssa (Minkkinen 2015, 13). Yhteiskunnan ulkopuolelle luisuminen alkaa jo huolestuttavan varhain. Tutkimusten mukaan vanhempien heikko koulutus ja matala sosioekonominen asema on yhteydessä heidän lastensa hyvinvointiongelmien ja oppimisvaikeuksien yleisyyteen. Tiedetään myös, että lapsuudessa koettu köyhyys vaikuttaa kielteisesti nuorten kognitiiviseen suoriutumiseen ja vähentää peruskoulun loppuun suorittamisen todennäköisyyttä. Näiden tietojen perusteella kohdennettua ennaltaehkäisevää sosiaalityötä tulisi lisätä lasten omissa elinympäristöissä, jossa peruskoulu ja sen kautta saatavat palvelut ja palveluohjaus näyttelevät merkittävää roolia lasten hyvinvoinnin edistäjänä. (Paananen & Gissler 2014, 208-213.) Tutkimusten mukaan lasten vanhemmilla havaittavat sosioekonomiset terveys- ja hyvinvointierot vaikuttavat merkittävästi heidän lasten ja nuorten taloudellisten mahdollisuuksien lisäksi psykososiaalisiin voimavaroihin, sekä sairauksien ja toimintakyvyn alenemiseen. Terveiden ja hyvinvoinnin, niin positiivisessa kuin negatiivisessa kehityksessä, on havaittu siirtyvän vahvasti sukupolvelta toiselle. Suomen neuvolajärjestelmä ja kouluterveydenhuolto ovat maailmanlaajuisesti huomattuja hyvinvointia edistäviä ja ylläpitäviä järjestelmiä. (Terveiden edistäminen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2014.) Näiden lisäksi valtionhallinto pyrkii lainsäädännön ja verotuksen kautta tukemaan kansalaisten terveellisempiä kulutustottumuksia terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi, koska useimpien merkittävien kansanterveysongelmien haittoja voidaan olennaisesti vähentää elämäntapoihin ja terveysvalintoihin vaikuttamalla. Tästä yksi esimerkki on elintarvikkeiden sallitun suolapitoisuuden alentaminen valtakunnallisesti lainsäädännön avulla, joka vaikuttaa tasapuolisesti kaikkiin. Käytännössä tällainen toimenpide tasoittaa kansalaisten terveyseroja, koska yleisen terveysvalistuksen tiedetään vaikuttavan eri tavoin eri sosioekonomisessa asemassa oleviin. (Kiiskinen, Vehko, Matikainen, Natunen & Aromaa 2008, 111-114.)

Yhteiskunnan rakenteelliset tekijät ja kulttuuri luovat puitteet lasten ja nuorten hyvinvoinnille. Rakenteellisia tekijöitä ovat muun muassa koulurakennukset; niiden sijainti ja kunto, ja sosiaaliset rakenteet kuten perhe, koulu, terveydenhuolto ja sosiaalitoimi. Koulu on lapsen elämässä yksi tärkeimmistä yhteiskunnallisista instituutioista kodin rinnalla, mutta koulun vuorovaikutussuhteiden merkitystä lapsen hyvinvoinnille on tutkittu paljon vähemmän kuin

perheiden ihmissuhteita. Tehdyt tutkimukset ovat osoittaneet, että opettajan ja oppilaan välinen vuorovaikutus ja sen laatu, sekä kouluyhteisön ilmapiiri ja yhteisöllisyys ovat tärkeitä hyvinvoinnin tekijöitä oppilaille. (Janhunen 2013, 41.) Tarvitaan yhä enemmän tutkimustietoa koulun sosiaalisten suhteiden merkityksestä lasten hyvinvoinnille, jotta kouluyhteisöä voitaisiin kehittää tukemaan lasten ja nuorten hyvinvointia entistä paremmin. Suomessa tehdyt kouluhyvinvointia mittaavat tutkimukset ovat lähestyneet aihetta useimmin pahoinvoinnin kuin hyvinvoinnin näkökulmasta. Jotta lasten ja nuorten kokemasta hyvinvoinnista saataisiin eheämpi ja kokonaisempi kuva, kouluhyvinvointia tulisi tarkastella niin positiivisten kuin negatiivisten indikaattoreiden valossa. Tarvitaan entistä enemmän tutkimusta lasten ja nuorten subjektiivisesta kouluhyvinvoinnista saadaksemme lasten oma ääni ja kokemus kuulluksi, josta käsin voitaisiin lähteä tekemään kehitystyötä oppilaiden hyvinvoinnin parantamiseksi ja ylläpitämiseksi. (Minkkinen 2015, 19, 83.)

3.2 Hyvinvoinnin rakennuspilarit koulumaailmassa

Oppilashuolto yhtenä sosiaalityön muotona pyrkii parantamaan yhdessä oppilaiden kanssa henkistä ja sosiaalista hyvinvointia ja siihen sisältyviä vuorovaikutussuhteita. Sosiaalityön ammatillisena ja yhteiskunnallisena tarkoituksena nähdään nimenomaan asiakkaiden hyvinvoinnin edistäminen ja turvaaminen. Oppilashuolto ei ole poikkeus. Erilaiset hyvinvointiteoriat ovat ohjanneet sosiaalityötä kautta aikojen. Erik Allardtin tarve- ja resurssiperustaiset hyvinvointiteoriat ovat valloittaneet maailmaa having-, loving- ja being-käsitteillä. Tarve- ja resurssiteoreettisen hyvinvointiteorian lisäksi yhteisön toimintaan osallistuminen ja osallisuus - inkluusio- ovat nousseet keskeisiksi hyvinvoinnin kuvaajiksi. Euroopan Unioni työskentelee inkluusion puolesta, joiden vastakohtia, syrjäytymistä ja syrjäyttämistä, Euroopan Unioni haluaa yhteistyössä jäsenmaittensa kanssa torjua. Suomessa on hiljattain alettu puhua hyvinvoinnin subjektiivisesta, eli kokemuksellisesta merkityksestä. Sakari Kainulainen on tutkimuksessaan osoittanut, että erityisesti hyvät ihmissuhteet, joissa suhteen molemmat osapuolet arvostavat toisiaan, vahvistavat subjektiivista hyvinvointia, eli tyytyväisyyttä elämään. Tämä muistuttaa sosiaalityön tärkeästä tehtävästä tukea ihmisten välistä myönteistä vuorovaikutusta. Sosiaalityön vuorovaikutuksellisuus tulee esiin myös oppilashuollossa, koska se on vahvasti sosiaalityön työskentelyote, työtapo ja työkenttä. Monipuolinen hyvinvoinnin jäsentäminen on edellytys vaikuttavalle sosiaalityölle ja ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi. (Törrönen, Hänninen, Jouttimäki, Lehto-Lundén, Salovaara & Veistilä 2016, 97-100.)

Lasten hyvinvointi on jatkuvasti muuttuvaa. Lapsen hyvinvointi voidaan nähdä prosessina, johon vaikuttavat inhimillinen kehitys, ympäröivä yhteisö, ja yhteiskunnalliset kehykset, jotka kietoutuvat toisiinsa monimutkaisin sitein. (Minkkinen 2015, 25.) Koulumaailmassa oppilaiden

hyvinvointiin vaikuttavat tekijät voidaan jakaa yksilö- ja yhteisötekijöihin. Oppilaiden yksilö-resursseja ovat kunkin lapsen biologiset, psyykkiset, sosiaaliset ja materiaaliset lähtökohdat, tarkoittaen esimerkiksi oppilaan itsesäätelykykyä, ongelmaratkaisutaitoja ja kykyä rakentaa ihmissuhteita. Yhteisötekijöillä puolestaan tarkoitetaan sitä sosiaalista kehitysympäristöä jossa lapsi elää ja toimii. Koulun toimintaan vaikuttavat ulkoiset tekijät, kuten koululainsäädäntö, opetussuunnitelmat ja aine- ja tuntijaot vaikuttavat osaltaan oppilaiden hyvinvoinnin ja kouluviihtyvyyden rakentumiseen. (Janhunen 2013, 32.) Yhteisöllisenä tekijänä oppilaiden hyvinvointiin vaikuttaa muilta ihmisiltä saatu huolenpito, hoiva ja tuki. Sosiaalinen tuki luo tunnetta huolenpidosta ja arvostuksesta, sekä kuulumisen tunnetta ja osallisuutta. Lapset eivät elä tyhjiössä. He ovat jäseniä monissa yhteisöissä ja instituutioissa. Lisäksi he ovat aktiivisia ja vastavuoroisia toimijoita. Tällainen yhteisön jäsenyys ja vastavuoroiset ihmissuhteet ovat yksi lasten hyvinvointia muovaavista tekijöistä, joiden rakentumiseen lapsi voi myös itse vaikuttaa. Riippumatta hyvinvoinnin yksilöedellytyksistä, kunkin henkilökohtaisista resursseista ja rajoitteista, tai ympäröivän yhteisön resursseista ja rajoitteista, lapsi vaikuttaa hyvinvointiinsa omilla valinnoillaan ja toiminnallaan. Tähän tähtää myös Lapsen oikeuksien sopimus korostaen lapsen aktiivista roolia omassa elämässään ja yhteiskunnassa. Lapsen sosiaalinen asema oppilaana, perheenjäsenenä tai lastensuojelun asiakkaana ei saisi olla rajoittava tekijä, vaan ennemminkin toimintaan ja vaikuttamiseen mahdollistava tekijä. (Minkkinen 2015, 25-31.)

Sosiaaliset suhteet ovat nykyisen tutkimustiedon mukaan keskeisenä hyvinvoinnin tekijänä. Tutkimusten mukaan ihminen on synnynnäisesti sosiaalinen ja pyrkii rakentamaan vuorovaikutustilanteita muiden ihmisten kanssa. Oppilaiden sosiaalisista suhteista tärkeimmiksi nousee useimmiten vanhemmat, sisarukset, sekä kaverisuhteet. Peruskouluikäisille teetetyissä kyselyissä arjen kaverisuhteet koetaan erittäin merkityksellisiksi hyvinvoinnille. (Karlsson, Puroila & Estola 2016, 11, 113.) Vuorovaikutus- ja tunnetaitojen opettamiseen kouluissa on viimeisten vuosikymmenten aikana havahduttu kiinnittämään erityistä huomiota. Tähän ovat osaltaan vaikuttaneet niin kansainvälisessä kuin kotimaaisessa keskustelussa esille nousseet ilmiöt, kuten koulu-uupumus, koulukiusaaminen ja -väkivalta, koulussa viihtymättömyys, sekä kuormittunut oppilashuolto. (Hamarus, Kanervio, Landen & Pulkkinen 2014, 147-152). Tutkimukset osoittavat, että sosio-emotionaaliset taidot ovat yhteydessä yleiseen hyvinvointiin. Niiden puute liittyy sekä psyykkisiin ja sosiaalisiin ongelmiin, päihteiden käyttöön, että koulunkäyntiin liittyviin ongelmiin (Zins & Elias 2006, 1-13). Vuorovaikutustaidot, kouluyhteisön sosiaalinen pääoma ja yhteenkuuluvuuden tunne, sekä tasapainoinen tunneilmaisu on nostettu niin kotimaassa kuin kansainvälisesti esiin paljon keskustelua herättäneiden koulusurmien mahdollisina ennaltaehkäisijöinä. (Punamäki, Tirri, Nokelainen & Marttunen 2011.) Erityistä huomiota on kiinnitetty nyt myös kouluyhteisöön ja sen merkitykseen lasten ja nuorten hyvinvoinnille. Oppilaiden kokema henkinen pahoinvointi ei aina johdu perheen olosuhteista. Peruskouluikäisten oppilaiden itsetuntoa muovaa pitkälti asema vertaisryhmässä. Koulun sosiaalinen

yhteisö toimii kuin peilinä lapselle. Jos peilistä heijastuu jatkuvasti negatiivinen kuva, elämästä katoaa ilo ja masennuksen riski kohoaa merkittävästi. Vaikka Pisa-kartoituksissa suomalaisoppilaat loistavat, kansainvälisissä kouluviihtyvyyttä mittaavissa tutkimuksissa suomalaiset sijoittuvat Pohjoismaiden häntäpäähän. (Hamarus, Kanervio, Landén & Pulkkinen 2014, 34-35.)

Hyvinvointioppiminen ja kehitysyhteisöjen vahvistaminen on yksi oppilashuollon tehtävistä. Oppilaiden sosioemotionaalisen hyvinvoinnin kannalta lapsen aseman merkitys vertaisryhmässä on suuri. Myös sosiaalinen kompetenssi on yksi oppimista ja hyvinvointia tukeva tekijä, johon oppilashuollon tulisi kiinnittää huomiota. Sosiaalinen kompetenssi koostuu sosiaalisten taitojen lisäksi käyttäytymiseen ja tunteiden tunnistamiseen ja säätelyyn liittyvistä tekijöistä, kuten sosiokognitiivisista taidoista, tunnetilojen hallinnasta ja sosiaalisista tavoitteista. Ihmisen itsetunto ja temperamentti ovat myös osatekijöinä sosiaalisissa suhteissa. Kouluympäristössä nämä sosiaaliset kompetenssit tulevat näkyviksi jokapäiväisissä tilanteissa. Koulu yhteisö on ympäristö, jossa yhteistyötaidot ja empatiakyky näyttäytyvät. Marja Vauraksen johtaman Social in Learning-tutkimushankkeen aineiston mukaan oppilaan sosiaalinen kompetenssi voi ennustaa lapsen myöhempää hyvinvoinnin kehitystä. Tutkimuksessa ne oppilaat, jotka arvioivat itsensä häiritseviksi ja impulsiivisiksi, olivat myöhemmin sekä sosiaalisesti että emotionaalisesti yksinäisempiä ja sosiaalisesti ahdistuneempia. (Joronen & Koski 2010, 42.) Merja Koivulan väitöskirjatutkimuksen tulokset osoittivat, että oppilaiden keskinäiset kaverisuhteet muodostivat yhteisöllisyyden kehittymisen perusedellytyksen. Yhteisöllisyys kehittyi ja vähitellen laajeni suuremmaksi yhteisöllisyydeksi oppilaiden välisten kaverisuhdeverkostojen avulla. Väitöskirjan tulosten mukaan oppilaiden yhteisöllisyyttä rakennettiin yhteistoiminnan kautta. (Marjanen, Marttila & Varsa 2013, 34-38.) Toivon mukaan näitä tutkimistuloksia osataan ottaa huomioon kehitettäessä oppilashuollon toimintaa. Tutkimustulokset osoittavat selkeää tarvetta kehittää kouluympäristössä sosioemotionaalisia taitoja oppilaiden hyvinvoinnin edistämiseksi. (Joronen & Koski 2010, 42-45.)

Koulussa oppilashuollon tehtävä on edistää ja ylläpitää lasten ja nuorten hyvinvointia, joka on kaiken oppimisen edellytys ja josta syntyy opiskeluhyvinvointi. Oppilaiden hyvinvoinnista huolehtiminen on suunnitelmallista ja se painottuu ennaltaehkäisevään työhön, joka tarkoittaa hyvinvointia edistävien rakenteiden ylläpitoa ja kehittämistä, sekä huoltien varhaista havainnointia ja tuen tarjontaa. Kouluviihtyminen on yksi osatekijä oppilaiden hyvinvoinnissa. Koulussa viihtyminen edistää oppimista, ja tämä puolestaan edistää opiskeluhyvinvointia. Tämän voi nähdä positiivisena hyvän kehänä, jossa oppilas voi hyvin, oppii, ja voimaantuu edelleen. Voimaantuminen on henkilökohtainen ja yhteisöllinen prosessi, joka edistää osallisuutta. Näin hyvän kierre jatkuu myös osallisuuden vahvistumisena, joka lisää tutkimusten mukaan myös oppilaiden sitoutuneisuutta. (Honkanen & Suomala 2009, 10-11.) Hyvinvoinnin turvaaminen on

koko kouluhenkilöstön tehtävä; se on aikuisten yhteistyötä, jolla taataan tarkoituksenmukainen ja turvallinen ympäristö kasvamiselle, kehittymiselle ja oppimiselle. Tärkeä tekijä oppilaiden ja opettajien viihtymiseen kouluympäristössä on vuorovaikutuksen ja sosiaalisten suhteiden toimivuus. Rakentava vuorovaikutus ja välittämisen ilmapiiri edistävät hyvinvointia ja viihtyvyyttä. Hyvinvoinnin lisääminen perustuu laajemmin voimavarakeskeiseen lähestymistapaan, jossa ongelmakeskeisestä ajattelutavasta on siirrytty positiivisten asioiden huomioimiseen ja vahvistamiseen. (Wallin 2011, 106-108.)

Opetussuunnitelman liitteiksi on kouluissa tehty erillisiä hyvinvointiin liittyviä suunnitelmia, kuten oppilashuollon toimintasuunnitelma, kriisisuunnitelma, ja erityisopetuksen suunnitelmia. Jotta erilliset suunnitelmat eivät jäisi toisistaan irrallisiksi, tulisi huomiota kiinnittää kokonaisvaltaiseen hyvinvoinnista huolehtimiseen koko koulun henkilökunnan yhteistyönä. Oppilaiden itse esiin tuomia hyvinvoinnin tekijöitä voi lukea monista tutkimustuloksista. Kolme osa-aluetta tuntuu nousevan jatkuvasti esiin: oppilaiden keskinäiset suhteet, monipuolinen ja viihtyisä toiminta- ja oppimisympäristö, sekä oppilaiden tarpeita ja tunteita ymmärtävät sensitiiviset aikuiset. (Karlsson, Puroila & Estola 2016, 113-114.) Näihin lasten ja nuorten hyvinvointiin vaikuttaviin tekijöihin tulisi kiinnittää huomiota aina varhaiskasvatuksesta korkeakouluihin edistämällä tasa-arvoa, sekä laadukasta ja riittävästi resursoitua opetusta. Vastuu lasten ja nuorten hyvinvoinnista on aikuisilla ja tulevaisuuden kannalta erityisesti paikallisilla poliittisilla päätöksentekijöillä. Vastuullinen ja kauaskantoinen päätöksenteko kuntien valtuustoissa hyvinvoinnin ja koulutuksen turvaamiseksi on erittäin tärkeää. Yhtenä kunnan vastuualueena on lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laatiminen, jonka avulla ohjataan, johdetaan ja kehitetään lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia kunnassa. (Hamarus, Kanervio, Landén & Pulkkinen 2014, 98-101.)

4 Lasten ja nuorten hyvinvointi Nurmijärvellä

Keskeisiä lasten ja perheiden palveluja Nurmijärvellä ovat olleet sosiaali- ja terveystoimen palvelut, sekä opetus. Lapsiperheiden muuttuneen arjen myötä perheiden ja lasten palvelutarpeet ja niille asetetut odotukset ovat kasvaneet ja monipuolistuneet. Kuntien haasteena on sote-uudistuksen myllerryksessä turvata ihmisten hyvinvoinnin edellytykset, ja vastata päätöksillään ja toiminnallaan ihmisten todellisiin tuen ja hyvinvoinnin tarpeisiin. Lasten, nuorten ja perheiden palvelujen osuus Nurmijärven kunnan kokonaisbudjetissa on suuri. (Talousarvio 2017 sekä taloussuunnitelma 2018-2019, 8, 29.) Jotta kunnat pystyisivät lisäämään ennalta ehkäiseviä peruspalveluja, kuntien valtionosuuksia on lisätty (Perälä, Halme & Kanste 2014, 228). Ehkäisevien peruspalvelujen tarve on noussut esiin, kun valtakunnallisella tasolla on havahduttu huomaamaan, että erityis- ja erikoispalvelujen käyttö on entisestään lisäänty-

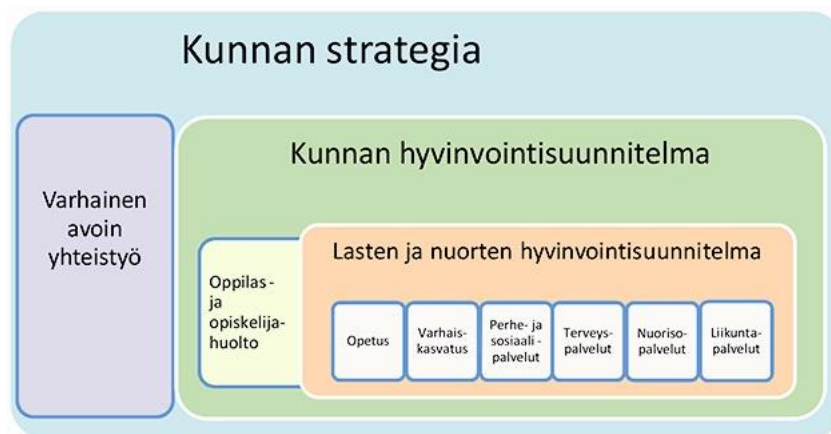

nyt ja voimavarat muunlaisista tavoitteista huolimatta kohdentuvat edelleen korjaaviin palveluihin. Ehkäisevät palvelut ovat sekä inhimillisesti, että taloudellisesti perusteltuja, ja nimenomaan lasten hyvinvoinnin ja terveyden kannalta merkityksellisiä. Huolten varhainen tunnistaminen ja niihin puuttuminen ehkäisevillä ja hyvinvointia edistävillä peruspalveluilla on tärkeää ja lasten edun mukaista. Peruskouluympäristössä nämä peruspalvelut voidaan nähdä lasten ja nuorten osalta myös sosiaalisena investointina; ne lisäävät toimintakykyä ja terveyttä, ja tukevat näin selviytymistä elämässä. (Perälä, Halme & Kanste 2014, 228-236.)

Nurmijärven kuntastrategian 2014-2020 tarkoituksena on kehittää koko kuntaa ja sen palveluita kokonaisuudessaan ja kattavasti niin, että palvelut täydentäisivät toisiaan. Hyvinvointia edistävien palveluiden osalta tämä tarkoittaa, että kunnan palvelutuotantotapoja ja palveluverkkoa kehitetään päämääränä toimivat ja tehokkaat palveluiden järjestämistavat. Lasten ja nuorten osalta tarkoitus on viedä palvelut mahdollisimman lähelle heidän omaa kasvuympäristöään; lähelle perhettä ja opetuspalveluita. (Elinvoimaa ja elämisentilaa. Nurmijärven kuntastrategia 2014-2020.) Valtakunnallisesti ollaan huolissaan lasten ja nuorten syrjäytymisestä ja hyvinvoinnin eriarvoistumisesta. Kuntakohtaisesti on tärkeää pohtia kunnan palveluja ja palveluverkostoa lasten ja perheiden näkökulmasta. Onko esimerkiksi oppilashuollon palveluja tarjolla riittävästi ja tarkoituksenmukaisesti myös syrjäkylän pienemmissä kouluissa? Eriarvoistaako kunta huomaamattaan lapsia palveluja keskittämällä? Onko kunnan kaikki oppilaat tasarvoisessa asemassa, kun mietitään oppilashuollon palveluja kunnan tarkoittamina lähipalveluina? Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Lapsiperhekyselyn 2012 (Halme & Perälä 2014, 216) mukaan perheet kokevat kuntien palvelujärjestelmät hajanaisina ja palvelujen keskinäisen yhteistyön puutteellisenä. Nurmijärven kunta pyrkii omalta osaltaan vastaamaan tähän ongelmaan lisäämällä rajoja ylittävää yhteistyötä ja kehittämällä palvelutuotantotapojaan. Vaikka perheitä ja lapsia tukevien palvelujen kustannusvaikuttavuutta ja tuloksellisuutta suhteessa hyvinvoinnin ja terveyden lisääntymiseen on vaikeaa mitata, tutkimusten mukaan lasten ja nuorten ongelmien ennaltaehkäisy on miltei aina tuloksellista ja taloudellisesti kannattavaa. (Halme & Perälä 2014, 224.)

Hallitusohjelman tilannekatsausosassa (Valtioneuvoston kanslia 2015, 12) luvataan, että perhepoliittisia päätöksiä tehdessä otetaan huomioon lapsi- ja perhevaikutusten arviointi. Nurmijärven kunta on ensimmäisessä hyvinvointikertomuksessaan arvioinut ja kuvannut kuntaalaisten hyvinvointia käyttäen apuna valtakunnallisia suosituksia hyvinvoinnin kuvaamiseen soveltuvista mittareista. Tämän raportin pohjalta kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ryhmä laati suunnitelman hyvinvoinnin painopistealueista vuosille 2014-2016. Hyvinvointisuunnitelmaan on nostettu kolme oppilaiden ja oppilashuollon näkökulmasta keskeistä kehittämisen teemaa; osallisuuden lisääminen, tuki lasten ja nuorten kasvuympäristöihin, sekä toimivat palvelut. Oppilashuolto voi näiden keinojen avulla olla mukana lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä ja hyvinvoinnin edistämisessä. (Nurmijärven laaja hyvinvointikertomus 2014,

34-35.) Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma palvelee Nurmijärven kunnan strategian toteutumista ja on kiinteä osa koko kunnassa tehtävää hyvinvointityötä (Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2014-2016, 5).

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, sekä lasten ja perheiden palvelujen varhaisen avoimen yhteistyön periaate, ohjaavat toimintaa ja päätöksiä myös muita kunnan asiakirjoja laadittaessa. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman toteutuminen edellyttää poliittisten päättäjien, kunnan eri toimialojen, työntekijöiden, eri viranomaistahojen, järjestöjen ja nurmijärveläisten sitoutumista suunnitelman toteuttamiseen. Hyvinvointisuunnitelman päivittämistä varten järjestetyissä tapaamisissa oppilaat, opettajat ja muut työntekijät nostivat esiin yhteisöllisyyden, ryhmään kuulumisen ja työilmapiirin merkityksen kouluissa. Myös uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki korostaa osallisuuden ja yhteisöllisyyden edistämistä oppilaitoskohtaisessa oppilashuoltotyössä, kun aiemmin painopiste on ollut yksilökohtaisessa oppilashuoltotyössä. Tämä uudistus haastaa kouluja kehittämään edelleen uusia rakenteita ja käytänteitä yhteisöllisyyden ja osallisuuden edistämiseksi osana oppilashuoltoa. (Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2014-2016, 31-37.)

Nurmijärvellä oppilashuollon ohjausryhmänä toimii Lasten ja nuorten hyvinvoinnin ohjausryhmä, johon kuuluu sivistystoimen johtaja, sosiaali- ja terveysjohtaja, perhe- ja sosiaalipalveluiden päällikkö, avoterveydenhuollon päällikkö, opetuspäällikkö, nuorisopäällikkö, varhaiskasvatuspäällikkö ja avohoidon ylilääkäri. Tarpeiden mukaan ryhmä kuulee myös eri alojen asiantuntijoita. Ohjausryhmä vastaa opetuksen järjestäjäkohtaisen oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Työryhmän tehtäviin kuuluu myös kehittää moniammatillista yhteistyötä lasten, nuorten ja perheiden palveluissa asiakaslähtöisesti, sekä kehittää varhaisen avoimen yhteistyön toimintaa osana arjen käytäntöjen edistämistä. Valtakunnallinen kärkihanke LAPE edellyttää kuntia uudistamaan palvelujaan palvele-

maan entistä paremmin perheiden tarpeita huomioiden lapsen etu ja oikeudet, sekä vanhemmuuden tuki. Näillä keinoin pyritään vähentämään muun muassa lasten, nuorten ja perheiden eriarvoisuutta. (Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE. Sosiaali- ja terveysministeriö.) Nurmijärven kunnan oppilashuollon ohjausryhmä ohjaa ja seuraa lastensuojelulain 12 §:n mukaisen lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelman valmistelua ja toteutumista, sekä valvoo lasten, nuorten ja perheiden valtakunnallisten linjausten ja politiikkaohjelmien toteutumista. Oppilashuolto kytkeytyy näin osaksi opetuksen ja koulutuksen järjestäjän muuta strategista suunnittelua. (Perusopetuksen oppilashuollon käsikirja 2014, 6-7; Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Nurmijärven kunta.)

4.1 Koulukohtaiset ennaltaehkäisevänäytön käytänteet

Nurmijärvellä koulukohtaista oppilashuoltoryhmää johtaa rehtori ja oppilashuoltoryhmään kuuluvat terveydenhoitaja, psykologi, kuraattori sekä erityisopettaja. Yläasteella työryhmään kuuluu myös oppilaanohjaaja. Ryhmä kokoontuu koulun koosta riippuen, yksi tai kaksi kertaa lukukaudessa, ja ryhmä laatii kokoontumisistaan muistion. Koulukohtainen oppilashuoltoryhmä vastaa koulun oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Oppilashuollon suunnittelutyön pohjana käytetään muun muassa laajojen terveystarkastusten yhteenvetoja, 5.-luokkalaisten hyvinvointikyselyjä, kouluterveyskyselyjä, koulun terveydellisten olojen tarkastusten tuloksia, sekä asiakaskyselyjä. Oppilashuoltoryhmän toimintaa ohjaa oppilashuoltosuunnitelma, johon on kirjattu yhteisöllistä oppilashuoltoa koskevat tavoitteet ja toimenpiteet. Yhteisöllisen oppilashuollon ensisijaisia toimintatapoja ovat Nurmijärvellä oppilaiden osallisuutta tukevat toimintatavat, myönteistä vuorovaikutusta ja tunneilmastoa tukevat keinot, myönteisen ryhmädynamiikan tukeminen hyvän luokkahengen edistämiseksi, sekä varhainen puuttuminen ryhmien toiminnan kielteisiin piirteisiin. Lisäksi yhteisölliseen oppilashuoltoon kuuluu fyysiseen oppimisympäristöön, työn kuormitukseen, lepoon ja virkistykseen, sekä työergonomiaan kuuluva ohjaus ja seuranta. Oppilashuoltoryhmässä keskustellaan luokan asioista yleisellä tasolla, esimerkiksi pohtimalla ja tekemällä monialaista suunnitelmaa siitä, miten tukea luokan työrauhaa ja ryhmäytymistä. Jokaisen luokan tilanne käsitellään oppilashuoltoryhmässä vuosittain. Oppilashuoltoon kuuluu myös yhteistyö koulun ulkopuolisten tahojen, kuten nuorisotyön, seurakunnan, poliisin ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. (Oppilashuolto. Nurmijärven kunta.; Perusopetuksen oppilashuollon käsikirja 2014, 7-8.)

Nurmijärven kunnan oppilashuoltoon kuuluu yhteistoiminnan vahvistaminen kodin ja koulun kesken, joka on yksi yhteisöllisen oppilashuollon kulmakivistä. Oppilashuollon tehtäviin kuuluu vanhempien tukeminen kasvatustyössä oppilaan hyvinvoinnin edistämiseksi. Kaikessa kouluyhteistyössä tulee ottaa huomioon vanhempien näkökulma oppilaan oman näkemyksen lisäksi.

Vanhemmat ovat lapsensa asiantuntijoita ja mahdollisimman luottamuksellinen ilmapiiri koulun ja kodin välillä tukee oppilasta parhaiten. (Oja 2012, 201.) Huoltajien osallisuutta lisäävät muun muassa osallistuminen koulun toimintoihin, vanhempainillat, sekä mahdollisuus vanhempainyhdistystoiminnan kautta vaikuttaa päätöksentekoon. Sosiaali- ja terveysministeriön Kaste-hankkeessa on kehitetty muun muassa hyvin toimivia vanhempainiltamalleja, joiden avulla lisätään huoltajien tietoa lapsuuden ja nuoruuden kehitysvaiheista, omasta vanhemmuudesta, sekä mahdollistetaan huoltajien välinen vertaistuki. (Sosiaali- ja terveydenhuollon kansainvälinen kehittämisohjelma KASTE 2012-2015.)

Muita Nurmijärven kunnassa toteutettavia yhteisöllisen oppilashuollon toimintamalleja ovat esimerkiksi Lions Quest ja Friends, jotka ovat sosiaalisten taitojen oppimista ja ryhmäytymistä tukevia toimintamalleja. Varhaisen tuen-toimintamalleja toteutetaan esimerkiksi sosiaalisten taitojen ryhmissä. ART-ryhmäharjoitusmenetelmä on puolestaan kehitetty aggressiivisesti ja vetäytyvästi käyttäytyville oppilaille. Tukiryhmiä on Nurmijärven kunnassa perustettu oppilaiden tarpeiden mukaan; muun muassa syömishäiriöisille ja lievästi masentuneille oppilaille. Tällainen tukiryhmätoiminta on konkreettinen toiminta KASTE-hankkeen jalanjäljissä. Oppilaiden turvattomuus, käyttäytymishäiriöt ja oppimisvaikeudet, sekä lastensuojelun avo- ja sijaishuollon tarve ovat lisääntyneet huolestuttavasti 2000-luvulla, mielenterveys- ja päihdeongelmat ovat yleistyneet, ja niiden aiheuttamat suorat ja epäsuorat sosiaaliset ja taloudelliset kustannukset ovat mittavia. Muun muassa näihin ilmiöihin KASTE-hanke lähti etsimään ratkaisuja. Uusia toimintamalleja kehitettiin ratkaisemaan peruspalveluiden riittämättömyyteen, lasten, nuorten ja aikuisten mielenterveys- ja päihdepalveluiden pirstaleisuuteen, sekä erityispalveluiden irrallisuuteen peruspalveluista. (Perusopetuksen oppilashuollon käsikirja 2014, 8.; Sosiaali- ja terveydenhuollon kansainvälinen kehittämisohjelma KASTE 2012-2015.)

4.2 Hankkeiden myötä kohti hyvinvointia

Nurmijärven kunta on ollut aktiivisesti toteuttamassa muitakin kehittämishankkeita, joiden pohjana ovat olleet Nurmijärven kunnan strategiset linjaukset: yhteisöllisyys, ennaltaehkäisevyys, kuntalaisen omatoimisuus, henkilöstön osaaminen ja toimialarajat ylittävän yhteistyön lisääminen. Varhaisen puuttumisen-malli oli valtion rahoituksella toteutettu hanke osana valtakunnallista varhaisen havaitsemisen ja puuttumisen hanketta. Ensimmäinen Varpu-hanke toteutettiin Nurmijärvellä 2003-2005 ja hanke sai jatkoa vuosina 2006-2007. Hankkeen tavoitteena oli kehittää kunnan palvelujärjestelmän kykyä vastata lasten, nuorten ja heidän perheidensä tuen tarpeisiin aiempaa varhaisemmassa vaiheessa, sekä synnyttää työntekijöiden ja asiakkaiden, sekä eri alojen työntekijöiden välille avointa yhteistyötä varhaisessa vaiheessa, kun toimintamahdollisuuksia on vielä paljon. Hankkeen aikana luotiin ”varhainen puuttuminen

peruspalveluissa - toimintamalli”. Malli ohjaa asiakaslähtöiseen ja moniammatilliseen verkostomaiseen yhteistyöhön. Tällä hetkellä Nurmijärven kunnassa pyritään toiminnan edelleen kehittämiseen, sekä seuranta- ja arviointimallien luomiseen yhteistyössä Stakesin verkostotutkimus- ja kehittämistyöryhmän kanssa. Toiminnan kehittämisen lähtökohtana on toimintamallin ja työtapojen juurruttaminen pysyviksi käytänteiksi arjen työssä. Nurmijärven kunnan kouluissa on Varhaisen tuen-ryhmiä, vertaistoimintaa kummiluokka-, tukioppilas-, vertaissovittelu (Verso) sekä välituntivastaava-toimintaa. (Perusopetuksen oppilashuollon käsikirja 2014, 8.; Laiho 2007, 7-11.)

Kiusaamisen vastainen KiVa-kouluhanke on Turun yliopistossa kehitetty kiusaamisen vastainen toimenpideohjelma, joka on vahvasti tutkimustietoon perustuva ja jonka tehokkuudesta kiusaamisongelmien vähentämisessä on saatu vahvaa tieteellistä näyttöä (Sainio 2014, 6). Ohjelman käyttäjiksi on vuosien 2009-2013 aikana rekisteröitynyt noin 90% Suomen perusopetusta tarjoavista kouluista, mikä on maailmanlaajuisesti ainutlaatuista (Sainio 2014, 3). Myös Nurmijärven kunnan peruskoulut ovat osallistuneet KiVa koulu-hankkeeseen (Perusopetuksen oppilashuollon käsikirja 2014, 8). Osassa kouluista on KiVa Koulu-menetelmää kehitetty ja muunnettu vastaamaan enemmän omia koulukohtaisia tarpeitaan (Sainio 2014, 26-27). KiVa Koulu-ohjelmassa tavoitteena on tarjota koulun henkilökunnalle perustietoa kiusaamisesta ja siihen puuttumisesta, sekä sitouttaa koko henkilökunta kiusaamisen vastaiseen työhön. KiVa-kouluissa toimii vähintään kolmen opettajan tai oppilashuoltoryhmän muodostama koulu-tiimi. Tiimin jäsenet ovat perehtyneet ja saaneet koulutuksen toimenpiteisiin, joiden avulla yksittäisiin kiusaamistapauksiin puututaan. Kiusaamistapauksiin puuttumisen työmuotona oppilaiden kanssa käytetään selvittämiskeskusteluja, joihin kuuluu myös seurantakeskustelu, jotta varmistetaan ja arvioidaan tilanteen muuttuminen. KiVa Koulu-ohjelman tavoitteena on niin kiusaamisen ennaltaehkäisy, kuin tehokas kiusaamistapauksiin puuttuminen. KiVa-oppitunnit ja -teemat ovat oleellinen osa KiVa Koulu-ohjelmaa. Alakoulujen 1. ja 4. luokille on ohjelman mukaan tarkoitus pitää 10 kaksoistuntia (2 x 45 minuuttia) lukuvuoden aikana muun muassa teemoista vuorovaikutus ryhmässä, minä ja muut, kiusaamisen muodot ja mekanismit, sekä kiusaamisen seuraukset ja vastavoimat. Koulun ja kodin yhteistyö on myös tärkeässä asemassa ennaltaehkäistäessä kiusaamista ja selvitettyäessä mahdollista kiusaamistapausta. Myös vanhempi voi ottaa yhteyttä kouluun kiusaamisasiassa, jota koulun KiVa-tiimi lähtee selvittämään. (Toimenpiteet koulussa. KiVa Koulu-ohjelma.)

4.3 Hyvinvoinnin tukemisen menetelmiä

”Huolen puheeksi ottaminen”-menetelmä on yksi Varpu-hankkeen myötä juurtunut käytäntö Nurmijärvellä. Nurmijärven kunnan kaikki sosiaali- ja terveyspalveluiden, sekä sivistystoimen henkilöstö on koulutettu Huolen puheeksi ottaminen-menetelmään, ja uusia työntekijöitä

koulutetaan edelleen. Huolen ottaminen puheeksi on olennainen osa kunnioittavaa varhaista puuttumista. Huoli ilmaisee, että asioiden ennakoidaan menevän lapsen tai nuoren kannalta huonoon suuntaan ellei saada aikaan muutosta. Huolen vyöhykkeistöön kuuluu neljä osa-aluetta: ei huolta, pieni huoli, tuntuva huoli ja suuri huoli. Näiden vyöhykkeiden kautta työntekijä arvioi omaa huoltaan lapsesta. Huolen vyöhykkeistö on tarkoitettu työntekijän omien työskentelysuhteiden, tilanteiden ja yhteistyötarpeiden jäsentelyyn. (Huolen vyöhykkeet. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.) Huolen puheeksi ottaminen-menetelmän avulla voidaan ottaa hankala asia puheeksi kunnioittavasti ja samalla tukea tarjoten. Huolen puheeksi ottaminen toteutetaan kunnioittavana dialogina, jonka tarkoituksena on luoda luottamuksellinen yhteistyö huolen poistamiseksi. Puheeksiottamisen tukena voidaan käyttää lomaketta, jossa asiaa lähestytään ennakoiden. Puheeksiottolomake sisältää kysymyksiä, joiden avulla voidaan valmistautua puheeksiottotilanteeseen, sekä arvioida sitä myöhemmin. Huolen puheeksi ottamisen menetelmää on kehitelty ja kokeiltu vuosien ajan eri hankkeiden yhteydessä. Mukana on ollut laajasti lasten, nuorten ja lapsiperheiden kanssa työskenteleviä ammattiryhmiä. Aidoista asiakastilanteista on saatu koottua huolen puheeksiottamista käsittävä 349 tapausta sisältävä aineisto. (Eriksson & Arnkil 2012, 18.) Tämän aineiston mukaan huolen esiin ottamisessa korostuu kaiken psykososiaalisen ja opetus- ja kasvatustyön perusta, eli kontakti lapsiin ja nuoriin, sekä heidän vanhempiinsa. Tutkimustulokset kertovat, että työskentelysuhteissa toteutuva tuki nähtiin lähes poikkeuksetta luottamuksellisena keskusteluna, ohjauksena, neuvontana sekä kannustuksena. (Huoli puheeksi-koulutukset. Nurmijärven kunta.; Eriksson & Arnkil 2012, 12-19.)

Ilmeelliset vuodet-menetelmää, joka tukee ammattiauttajia ja huoltajia lasten käytöshäiriöiden käsittelyssä, sekä parantaa aikuisten ja lasten välistä kommunikaatiota, on käytössä Nurmijärven kouluissa (Perusopetuksen oppilashuollon käsikirja 2014, 8). Ilmeelliset vuodet -ohjelma on yhdysvaltalaisen psykologian professori Carolyn Webster-Strattonin kehittämä ohjausmenetelmä 5-12-vuotiaiden käytöshäiriöisten lasten vanhemmille ja lasten kanssa työskenteleville ammattilaisille. Käytöshäiriöinen lapsi on haaste vanhemmilleen, sekä kasvu- ja toimintaympäristölleen. Käytös- ja tarkkaavaisuushäiriöt ovat yleisimpiä lastenpsykiatriseen hoitoon lähettämisen syitä ja lasten käytösongelmat näyttäytyvät erityisesti kouluympäristössä. Omaiset mielenterveystyön tukena Uudenmaan yhdistys ry on tuonut Ilmeelliset vuodet-vanhemmuusryhmäohjelman Suomeen vuosien 2005 - 2009 aikana Vertti 2 -projektissaan. Projektia haluttiin jatkaa ja Ilmeelliset vuodet-projektin jatko-osan tavoitteena oli tuoda Suomeen ja pilotoida opettajille suunnattu, ennaltaehkäisevä ”Teacher classroom management” -menetelmä. Teacher classroom management -menetelmän (suom. opettajien luokan hallintamenetelmä) käytöllä voidaan vähentää häiriökäyttäytymistä ja auttaa lapsia tulemaan paremmin osallisiksi koululuokkaan. Menetelmän avulla opettajat saavat keinoja hallita lasten huonoa käytöstä, sekä vahvistaa lasten positiivista käytöstä niin yksilö- kuin ryhmätilanteissa.

Projektin tarkoituksena on vaikuttaa esikoulu- ja ala-asteikäisten lasten käytöshäiriöiden hoitoon, käytöshäiriöiden vähenemiseen, sekä ennaltaehkäisyyn yksilötasolla, perheen- ja kasvat-tajien tasolla, sekä yhteiskunnallisella tasolla. Ihmeelliset vuodet -ohjelman pitkän aikavälin tavoitteena on ennaltaehkäistä syrjäytymistä, rikollisuutta, alkoholin ja huumeiden väärin-käyttöä, sekä väkivaltaista käyttäytymistä. Lyhyen aikavälin tavoitteina on vähentää lapsen käytösongelmia, sekä lasten aggressiivista käytöstä ja häiritsevää käyttäytymistä, sekä lisätä lasten prososiaalisia taitoja ja tunneälyä, sekä parantaa oppilaiden ongelmanratkaisutaitoja ja sosiaalisia taitoja toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiessa lisäten näin oppilaiden opis-keluvalmiuksia. (Seppänen 2012, 4-6.; Ihmeelliset vuodet ry.)

5 Tutkimuksellisia näkökulmia oppilashyvinvoinnista

Suomessa hyvinvointitutkimuksissa oppilaiden kokemuksellisen hyvinvoinnin mittaaminen on vielä melko tuore suuntaus. Aikaisempi Suomessa toteutettu lasten hyvinvointia arvioiva tutki-mus on keskittynyt lähinnä objektiiviseen, määrällisesti mitattavissa olevaan hyvinvointiin, kuten lapsikuolleisuuteen tai muihin tarkasti laskettavissa oleviin tutkimuskohteisiin. Viime aikoina hyvinvointia tarkastelevissa ammatillisissa ja akateemisissa yhteisöissä on löydetty yh-teinen näkemys siitä, että hyvinvointia voidaan lähestyä tutkien enemmän lapsen elämää ja lapsuutta positiivisten puolien ja lapsen subjektiivisen kokemuksen kautta. Lapsen subjektiivin-hyvinvoinnin tutkimusta koulussa on rajoittanut helposti seurattavien, luotettavien ja va-lidien mittareiden vähäinen määrä, joilla oppilaiden hyvinvointia voisi erilaisissa koulu- ja kasvatusympäristöissä tutkia luotettavasti. On selvää, että yhteisöllisiä, omaan kokemukseen perustuvia, tunnepitoisia ja eettisiä kouluhyvinvointia kuvaavia asioita on hyvin vaikeaa mi-tata ja vertailla. (Harinen & Halme 2012, 17.) Tutkimustietoa suomalaisoppilaiden subjektiivisesta kouluhyvinvoinnista on vähiten alakouluikäisiltä. Tämän hetkinen tutkimustieto perustuu hyvin pitkälti kouluterveydenhuollon tarkastuksiin ja niistä saatuihin tietoihin. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on vuonna 2017 laajentanut valtakunnallisen kouluterveyden kyselyn kos-kemaan myös alakouluikäisiä ja heidän vanhempiaan. (Kouluterveyskysely. Terveiden ja hy-vinvoinnin laitos.) Tarvitaan mielestäni laajempaa tutkimustietoa oppilaiden subjektiivisista kokemuksista ja ajatuksista koskien hyvinvointia koulussa, jotta löydettäisiin oikeat kehittä-misen tarpeet ja keinot, joilla olisi positiivista merkitystä lasten ja nuorten hyvinvoinnille. Oppilaat viihtyvät WHO:n teettämien tutkimusten mukaan koulussa keskimääräistä huonom-min kuin muut Eurooppalaiset ja Pohjoisamerikkalaiset lapset. Ainoastaan Virossa ja Kroatissa oppilaat viihtyvät alakoulussa vielä huonommin kuin suomalaiset lapset. Tutkimustulokset ovat osoittaneet, että suomalaisten oppilaiden koulutytytyväisyys laskee tasaisesti toiselta luo-kalta lähtien. Suomessa lasten hyvinvointia ja kouluviihtyvyyttä on tutkittu hyvin vähän, eikä oppilaiden huonoa kouluviihtyvyyttä olla vielä perusteellisesti tutkimusten kautta selvitetty. Uusi ongelma tämä ei ole; Suomi on sijoittunut kansainvälisissä kouluhyvinvointia mittaavissa

vertailuissa häntäpäähän jo 1970-luvulta lähtien. (Minkkinen 2015, 40-41.) Vuonna 2011 YK:n lapsen oikeuksien komitea antoi suosituksen, että Suomen tulisi ottaa paremmin huomioon lasten kouluhyvinvointi ja lasten omat mielipiteet, sekä selvittää huonon kouluviihtyvyyden syitä. Tämän jälkeen suomalaisten kouluviihtyvyyttä on tutkittu laajemmin myös laadullisin menetelmin. Tutkimustulokset osoittivat, että syitä huonoon kouluviihtyvyyteen on muun muassa epäterveet ja ankeat koulurakennukset ja piharakenteet, lasten ja nuorten pelon tunteet ja koulukiusaaminen, sekä oppilaiden huonot osallistumisen mahdollisuudet opetusmenetelmiin, työjärjestykseen ja koulun varusteluun. (Harinen & Halme 2012, 36.) Pirjo Pölkin (2001, 128-129, 131-132) tutkimus puolestaan tuo esiin suomalaislasten näkemyksiä, että koulu ei ole oikeudenmukainen eikä turvallinen, samoin kuin näkemyksiä siitä, että koulun ilmapiiri koetaan huonoksi eikä kouluympäristössä tueta toisia.

Näihin negatiivisiin tutkimustuloksiin ja niiden säännönmukaisuuteen on havahduttu kiinnittämään huomiota myös opetusministeriössä. Vuonna 2005 opetusministeriö esitti huolensa suomalaisten oppilaiden huonosta kouluviihtyvyydestä ja asetti kouluhyvinvointityöryhmän, jonka tehtäväksi tuli laatia toimenpide-ehdotuksia, joilla luoda edellytyksiä ja rakenteita lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja koulutyytyväisyyden tukemiseksi. Myös lasten ja nuorten osallisuutta, sekä mahdollisuuksia vaikuttaa koulun arkeen haluttiin edistää. Työryhmän korjaavat ehdotukset kohdistuivat kymmeneen eri osatekijään: eheytetty koulupäivä, säännös oppilaskunta-toiminnasta ja oppilaiden kuulemisesta, osallistuva oppilas, varhaisen puuttumisen tukeminen, henkilökohtaisen oppilaanohjauksen varmistaminen kaikille perusopetuksessa, kiusaamisen ehkäiseminen, vertaissovittelu, kodin ja koulun yhteistyö, opettajien täydennyskoulutus, sekä kouluhyvinvoinnin tutkimus. (Kouluhyvinvointityöryhmän muistio 2005.) Syksyllä 2009 valmistui Perusopetuksen laatukriteerit, jotka puolestaan vahvistivat, että oppilaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kuuluvat perusopetuksen ydintehtäviin opetuksen rinnalla. Perusopetuksen laatukriteereitä on myöhemmin vielä täydennetty vastaamaan paremmin yhteiskunnan muutoksiin ja haasteisiin. Kansainvälistyvissä maailmassa perusopetuksessakin on otettava huomioon ajankohtaiset yhteiskunnalliset kysymykset, kuten kestävä kehitys ja monikulttuurisuuden lisääntyminen. Nämä ovat asioita, jotka vaikuttavat lasten elämään myös kouluympäristössä. Jatkuvan muutoksen ja kehityksen keskellä hyvinvointitutkimusten merkitys ja tarve on suuri ja kasvava. (Perusopetuksen laatukriteerit. Opetus- ja kulttuuriministeriö.)

6 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyöni tutkimusosuuden tarkoitus on koota tietoa oppilaiden subjektiivisista kokemuksista koskien heidän hyvinvointiaan Nurmijärveläisessä koulussa, jota kyseisen koulun op-

pilashuoltoryhmä voi myöhemmin hyödyntää mm. kehittäessään toimintaansa. Opinnäytetyöni tutkimusosuuden lähtökohtana on ihmiskuva, jonka mukaan lapsi on fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen ihminen, joka elää ja toimii vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja instituutioiden kanssa keskellä kulttuuriympäristöään ja maailmaa. Oppilaan subjektiivinen hyvinvointi tarkoittaa opinnäytetyössäni sitä, kuinka oppilas kokee oman hyvinvointinsa ja olonsa koulussa. Yksinkertaistettuna; onko hänen hyvä olla kouluympäristössä. Opinnäytetyössäni halusin selvittää, mitkä asiat ja seikat edistävät ja ylläpitävät oppilaiden hyvinvointia ja terveyttä; hyvää oloa koulussa, sekä mitkä asiat oppilaat kokevat haastavina tai kuormittavina kouluympäristössä.

Tutkimuskysymykseni olivat:

Millaiset asiat oppilaat kokevat ylläpitävän ja edistävän hyvinvointia kouluympäristössä?

Minkälaiset asiat oppilaat kokevat haasteellisina kouluympäristössä?

Miten oppilaat kokevat osallisuutensa koulumaailmassa?

6.1 Luotettavuuden ja eettisyyden arviointi

Sosiaalialan tutkimusten yhtenä periaatteena on ollut ajatus, että eettisesti kestävä sosiaalialan tutkimus ei ainoastaan välttä vahingon aiheuttamista, vaan pyrkii olemaan hyödyksi ja rakentavaa myös tutkimukseen osallistuville ihmisille (Pehkonen & Väänänen-Fomin 2011, 238). Tämä on ollut myös minun tavoitteeni opinnäytetyön tutkimusosuutta tehdessäni. Jotta tutkimukseni luotettavuus tulisi työssäni esiin, pyrin kertomaan tutkimusosuuteni kaikki vaiheet, mikä helpottaa tutkimuksen itsenäistä arviointia. Saatuaani tutkimusluvan Nurmijärven kunnan opetuspäälliköltä Kati Luostariselta, lähetin Nurmijärveläisen koulun rehtorin kautta koulun 4-6-luokkalaisten vanhemmille viestin koskien opinnäytetyöni tutkimusosuutta. Viestissä kerroin kyselystä ja opinnäytetyöni tavoitteista ja tarkoituksesta, sekä kysyen luvan oppilaan kyselyyn osallistumista varten. Toteutin koko opinnäytetyöprosessin ammattieettisesti ja tutkimuseettisten periaatteiden mukaisesti ottaen huomioon tutkittavan itsemääräämiskeuden kunnioittamisen, vahingoittamisen välttämisen, sekä yksityisyyden ja tietosuojan. Täytettyjä kyselylomakkeita säilytin lukollisessa laatikossa ja hävitin kyselyt opinnäytetyön julkaisun jälkeen tietosuojajäteastiaan.

Opinnäytetyötäni varten suunnittelin ja toteutin kyselyn Nurmijärveläisen koulun 4-6-luokkalaisille, sekä koulun oppilashuoltoryhmälle. Oppilaille suunnattu kysely sisälsi 28 avointa kysymystä ja Nurmijärveläisen koulun oppilashuoltoryhmälle suunnattu kysely sisälsi kolme laajaa avointa kysymystä. Oppilaat vastasivat nimettöminä kyselylomakkeisiin, eikä lomakkeisiin merkitty oppilaan luokka-astetta tai sukupuolta, jotta yksityisyydensuoja kyselyssä toteutuisi.

Oppilaiden täyttämiä kyselylomakkeita tuli 61 kappaletta. Oppilashuoltoryhmän jäsenistä vain yksi vastasi kyselyyn. Tämän vuoksi päädyin rajaamaan oppilashuoltoryhmän vastaukset opinnäytetyöni ulkopuolelle, ja keskityin analysoimaan vain oppilaiden vastauksia, jotta tulokset olisivat mahdollisimman luotettavat ja perustuisivat riittävään otantaan.

6.2 Tutkimusmenetelmän valinta

Saatuani kyselyaineiston, päädyin yhdistämään erilaisia tutkimusotteita, jotta tutkittava ilmiö tulisi paremmin kuvatuksi. Valitsin opinnäytetyöni menetelmäsuuntaukseksi kvalitatiivisen tutkimuksen sisällönanalyysin, jota täydensin kvantitatiivisen tutkimuksen menetelmällä. Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus on menetelmäsuuntaus, jota käytetään ihmistieteissä kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimuksen lisäksi. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä. Tällä tarkoitetaan ilmiön merkityksen tai tarkoituksen selvittämistä, sekä kokonaisvaltaisen ja syvemmän käsityksen saamista tutkittavasta ilmiöstä tai asiasta. Käytännössä tämä tarkoittaa usein tilan antamista tutkittavien henkilöiden näkökulmille ja kokemuksille, sekä perehtymistä tutkittavaan ilmiöön liittyviin ajatuksiin, tunteisiin ja vaikuttimiin. Kvalitatiivinen tutkimus auttaa siis ymmärtämään tutkimuskohdetta. Kvalitatiivinen tutkimus rajoittuu yleensä pieneen tutkittavien määrään (KvaliMOTV). Saatuani tutkimusmateriaalin rajasin tutkimusosuuden koskemaan Nurmijärveläisen koulun 4-6-luokan oppilaita. Oppilaiden kyselyn vastausprosentti ja palautusprosentti olivat molemmat 100%. Kyselylomakkeet jaettiin oppitunnin alussa oppilaille ja oppilailla oli 45 minuuttia aikaa vastata kysymyksiin, jonka jälkeen kyselylomakkeet kerättiin. Kirjoitin tutkimusaineiston digitaaliseen muotoon ja ryhdyin koodaamaan tekstiä tutkimuskysymysteni ohjaamana.

Sisällönanalyysi on diskurssianalyysin tapaan tekstianalyysia, jossa aineistoa tarkastellaan eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja etsien ja tiivistäen. Sisällönanalyysiä voidaan käyttää niin laadullisessa sisällönanalyysissä kuin sisällön määrällisessä erittelyssä, ja opinnäytetyössäni hyödynsin näitä molempia tapoja analysoidessani aineistoa. (Kananen 2010, 133-134.; Valli & Aaltola 2015, 110-112.) Akatemiaprofessori Alasuutarin mukaan myös laadullista aineistoa analysoidessa voi argumentoida määrällisillä suhteilla, kuten prosenttiosuuksilla eri tekijöiden välillä (Alasuutari 2011, 203). Käytin sisällönanalyysissä apuna numerointia, eli koodasin samantyyppiset vastaukset samalla numerolla. Säilytin vastausten pienetkin erot luokittelussa, jottei aineistosta katoaisi informaatiota, ja että voisin edetä vastausten syvällisempään tarkasteluun. Noudatin aineiston numeroiden koodamisessa huolellisuutta, ja pyrin aineiston maksimaaliseen jäsentämiseen, jotta aineisto tuottaisi mahdollisimman luotettavaa tutkimustulosta. (Valli & Aaltola 2015, 226-229.)

7 Tutkimustulokset

Oppinnäytetyöni kyselyyn osallistuneista oppilaista suurin osa (61%) koki viihtyvänsä koulussa hyvin, ja 6 % oppilaista koki viihtyvänsä koulussa harvoin tai ei ollenkaan. Mukavimpina asioina kouluympäristössä oppilaat mainitsivat ystävät, välitunnit ja liikuntatunnit. Vastauksissaan oppilaat saivat nimetä niin monta hyvinvointia ylläpitävää ja edistävää asiaa kuin halusivat. Kolme oppilasta ei kokenut kouluympäristössä olevan yhtään ainutta myönteistä; hyvinvointia ylläpitävää tai lisäävää asiaa.

Oppilaiden subjektiivinen kokemus, mitkä seikat ylläpitävät ja edistävät hyvinvointia kouluympäristössä:

Ystävät	24 %
Välitunnit	22 %
Liikuntatunnit	19 %
Ruokailu	11 %
Taide- ja valinnaisaineet	11 %
Matematiikantunnit	9 %
Hyvä ilmapiiri	7 %
Yhteisöllisyys	7 %
Koulumenestys	5 %
Omien vahvuuksien käyttö	5 %

Iloa tuottavia asioita kouluympäristössä kuvailtiin näin:

”Onnistumiset ja plussan saamiset.”

”Kivat tunnit esim. VAL-tunnit.”

”Se kun muut ovat iloisia!”

”Koulun yhteiset tapahtumat.”

”Reilu meininki.”

”Liikuntapäivät ja retket.”

”Leikkiminen on kivaa.”

”Paritehtävät ja ryhmätehtävät jos saa itse valita parin.”

”Se ettei tule läksyjä.”

”Bändiharkat!”

”Kiitokset ja tervehdykset.”

”Kun saa tehtyä kaikki mitä pitää.”

7.1 Vahvuudet ja kannustaminen

Opinnäytetyön kyselyn mukaan oppilaat tunnistivat hyvin omia vahvuuksiaan kouluympäristössä (vain kolme oppilasta ei osannut nimetä asiaa, minkä kokisi vahvuudekseen), ja oppilaat kokivat onnistumisen iloa saadessaan käyttää taitojaan koulussa. Valtaosa oppilaista koki saavansa riittävästi positiivista palautetta koulun aikuisilta. Kuitenkin 28 % vastanneista koki kaipaavansa positiivista palautetta enemmän.

Näin oppilaat kuvasivat kokemuksiin positiivisen palautteen tarpeesta:

”En oikeastaan tarvii lisää, saan jo tarpeeksi positiivista palautetta.”

”En koe tarvitsevani lisää positiivista palautetta.”

”Saan hyvää palautetta kaikilta koulun aikuisilta tasapuolisesti.”

”Mielestäni positiivista palautetta saisi antaa enemmän.”

”En tiedä, olisihan se kiva saada enemmän positiivista palautetta.”

”En kaipaa hirveästi mutta vähän enemmän positiivista palautetta.”

”Aika harvoin sitä (positiivista palautetta) saan.”

7.2 Ilmapiirin ja vuorovaikutuksen merkitys

Tässä kyselyssä oman luokkansa ilmapiirin kokivat hyväksi tai ihan hyväksi 64 % vastanneista, kun vastaavasti 36% oppilaista koki luokan ilmapiirin olevan huono, epämukava tai ikävä.

Oppilaat kuvailivat muun muassa näin oman luokkansa ilmapiiriä:

”Täällä on aina kaikki tervetulleita.”

”Minulla on turvallinen olo tulla kouluun.”

”Kaikki pystyvät puhumaan toisilleen”

”Minusta koulussa on hyvä olla.”

”Ilmapiiri on hyvä!”

”Ihmiset on aika erilaisia, mutta tulevat silti jotenkin toimeen keskenään.”

”Kokoaajan puolet luokasta hyökkäävät yhden oppilaan kimppuun ja kukaan oppilaista ei uskalla puolustaa.”

”Ilmapiiri on dissaava.”

”Luokan ilmapiiri on huono.”

”Tosi väsynyt ilmapiiri.”

”Ilmapiiri on ihan hyvä mutta piilokiusaamista esiintyy paljon.”

”Ilmapiiri on turvallinen mutta välillä epämukava.”

Luokan ja koulun ilmapiiri oli asia, jonka oppilaat nostivat kyselyssä esille myös seikkana, johon haluaisivat vaikuttaa enemmän koulu yhteisössä. Oppilaista 30% koki, että tarvitsisivat enemmän aikuisen apua vuorovaikutustilanteissa. Oppilaat kokivat tarvitsevänsä apua ystävyyssuhteissa ja ryhmätyöskentelytilanteissa. Kuitenkin kokemus aikuisten saatavilla olostasi oli myönteinen. Oppilaista 76% koki, että tavoittaa koulussa aikuisen kun sitä tarvitsee. Koulun ja kodin välinen yhteistyö näyttäytyy kyselyn mukaan hyvin positiivisessa valossa. Oppilaista 86% koki, että koulun ja kodin yhteistyö onnistuu hyvin, ja että heidän vanhempansa tietävät, mitä heille koulussa kuuluu.

7.3 Oppilaiden kokemia haasteita koulu ympäristössä

Suurimmaksi oppilaiden kokemaksi haasteeksi nousi useissa eri kyselylomakkeen kohdissa kiusaaminen. Oppilaista 40% oli kokenut kiusaamista alakoulu aikanaan. Huolta herättävänä ilmiönä esiin nousi piilokiusaaminen ja sen systemaattinen toistuminen läpi koko kyselyn. Useat oppilaat tunnistivat ilmiön ja kokivat keinottomuutta puuttua asiaan. Opinnäytetyön kyselyyn vastanneista 30 % koki, että koulun aikuisten tulisi auttaa oppilaita enemmän kaverisuhteissa. Myös työrauhan puuttuminen ja korkea melutaso olivat ilmiöitä, jotka nousivat oppilaiden huolina useissa kohdissa esille.

Työrauhan puuttumista kuvattiin muun muassa näin:

”Erittäin huono että välillä alkaa ihan särkeä päätä.”

”Työrauhaa ei ole!”

”Huono, en pysty koskaan keskittymään.”

”Ei ole melkein ikinä rauhaa.”

”Luokassa on yleensä meteli.”

Vastanneista 36 % koki työrauhan olevan hyvä tai ihan hyvä. Oppilaista 40% koki pystyvänsä vaikuttamaan koulu ympäristössä eniten juuri työrauhaan. Oppilaiden huoli rauhasta ja korkeasta melutasosta liittyi myös koulun ruokailutilanteisiin.

Kouluruokailuun liittyviä huolia oppilaat kuvasivat näin:

”Joku on pudottanut esim lasin ja joku on näkyvästi tai piilotellen nauranut.”

”Hirveä möykä, kuulee kaukaisimmankin pöydän puheen.”

”Jotkut syövät aivan liian vähän eikä tajua että huonosti syöminen vaikuttaa terveyteen.”

”Joitakin syrjitään ja sanotaan ettei saa tulla istumaan.”

Haastavina asioina kouluympäristössä oppilaat nostivat esiin myös huonon sisäilman, oppilaiden välisen draaman, vaikeat tehtävät, siirtymistilanteet, yksinäisyyden, väsymyksen ja ryhmätyötilanteet. Valtaosa oppilaista (76%) kokivat ryhmätyöskentelytilanteet positiivisina, mutta 23% oppilaista koki ryhmätyötilanteet haasteellisina kuvaten näitä tilanteita ikävinä, hankalina, liian meluisina tai syrjivinä.

7.4 Osallisuuden kokemukset ja yhdenvertaisuus

Oppilaat kokivat koulun yhteiset tapahtumat pääosin positiivisina ja osallistuivat kyselyn mukaan koulun erilaisiin tapahtumiin valtaosin mielellään. Vain 7% vastanneista sanoi yhteisten tapahtumien olevan tylsiä tai ikäviä. Vaikka suurin osa oppilaista koki yhteiset tapahtumat hyvinä, vain 33% oppilaista kokivat koko koulun yhteiset tapahtumat merkityksellisinä, tai että niillä olisi jokin tarkoitus.

Oppilaiden subjektiivisia huomioita koulun yhteisistä tapahtumista:

”Mielelläni osallistun, oppilaat tutustuvat muitten luokkien oppilaisiin mikä luo hyvää ilmapiiriä.”

”Osallistun kaikkeen mihin pystyn, se tuo hyvää yhteishenkeä kouluun.”

”Kyllä osallistun yhteisiin tapahtumiin, ne on mahtavia ja vähän tärkeitä.”

”Osallistun esim supervälkillä kun olen välkkärinä, merkitys on et kaikki pääsevät mukaan.”

”Kyllä osallistun kaikkeen, kaikki pystyy tehdä toisten kanssa asioita kivasti.”

”Joo, osallistun tapahtumiin. Niis voi tutustua muihin koululaisiin ja on hauskaa.”

Tutkimustulosteni mukaan suurin osa oppilaista koki vaikutusmahdollisuutensa rajautuvan ennen kaikkea omaan käytökseen, ja kuinka sen myötä voivat vaikuttaa koulun ilmapiiriin ja työrauhaan.

Kyselyyn osallistuneiden oppilaiden subjektiivinen kokemus mahdollisuudesta vaikuttaa luokan ja koulun asioihin jakautui seuraavasti:

Työrauhaan ja ilmapiiriin	40%
En mihinkään	24%
Oppilaskunnan asioihin	11%
Kiusaamisen ehkäisyyn	11%
Pelivälkkiin	4%
Viikkohaasteisiin ja pal- kintopäiviin	2%
Ryhmätöihin	2%
Ympäristöön	2%
Liikuntatunnin sisältöön	2%
Oman pulpetin sisältöön	1%
Luokan varainkeruuseen	1%

Kyselyn mukaan 22 oppilasta 61:stä oli tyytyväisiä omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa, eivätkä kokeneet tarvitsevänsä enempää vaikutusmahdollisuuksia. Kyselyssä tuli kuitenkin esiin monia asioita, joihin oppilaat toivoivat saavansa lisää vaikutusmahdollisuuksia.

Näyttää siltä, että oppilailla on mahdollisuuksia vaikuttaa kouluyhteisön toimintaan, mutta vaikutusmahdollisuudet koetaan rajallisiksi.

Oppilaiden toiveet, mihin haluaisivat vaikuttaa enemmän jakautui seuraavan taulukon mukaisesti:

En mihinkään enempää	22 oppilasta
Työrauhaan	8 oppilasta
Ilmapiiriin ja yhteishenkeen	8 oppilasta
Kouluruokaan	6 oppilasta
Läksyihin	4 oppilasta
Luokan istumajärjestykseen	3 oppilasta
Koulun hankintoihin	3 oppilasta
Oppituntien sisältöön	3 oppilasta
Kiusaamiseen	2 oppilasta
Ympäristöön	1 oppilas
Lukujärjestykseen	1 oppilas
Reiluun peliin	1 oppilas
Bändiaikoihin	1 oppilas
Oppilaskunnan asioihin	1 oppilas

Opinnäytetyöni kyselyyn osallistuneista oppilaista 35 vastasi kokevansa, että oppilaita kohdellaan reilusti ja tasa-arvoisesti. Oppilaat kuvasivat tasa-arvokokemuksiaan näin:

”Kyllä, opettaja kohtelee oppilaita tasa-arvoisesti eikä pidä toista oppilasta fiksumpana kuin toista.”

”Oppilaita kohdellaan tasa-arvoisesti. Puheenvuorot annetaan tasaisesti.”

”On tasa-arvoista, kaikki voivat vaikuttaa koska yleensä äänestämme luokassa.”

”Kohdellaan tasa-arvoisesti, kaikki pääsevät uimaan.”

”Esim kahdelle oppilaalle annetaan yhtä paljon keksejä.”

”Kohdellaan tasa-arvoisesti, oppilailta kysytään mielipiteitä usein.”

Oppilaista 15 kokivat, että reiluus ja tasa-arvo ei toteudu kouluympäristössä. Oppilaat kuvasivat kokemuksiaan epäreilusta kohtelusta muun muassa näin:

”Ei oo reilua, kahta tyttöä kiusataan enkä tiedä miksi. Sitäkään en ymmärrä kun minua ja kahta muuta poikaa kiusataan.”

”Ei anneta edes sanoo omaa mielipidettä, toisia rangaistaan pahemmin kun toisia.”

”Ei oo tasa-arvosta. Jos tytöt huutaa niille sanotaan hiljaa, jos pojat huutaa niille annetaan jälki-istuntoa.”

”Ei kaikkia kohdella reilusti. Esim niitä jota piilokiusataan.”

”Joissakin luokissa on tasa-arvoista, ei kaikissa. Opettajat eivät kaikki ymmärrä pieniä lapsia.”

Vastaajista 8 koki, että tilanteet vaihtelevat ja toisinaan on reilumpaa ja tasa-arvoista, ja toisinaan taas ei. Kolme oppilasta ei osannut sanoa, mitä mieltä asiasta ovat. Tutkimuksessa oppilaat toivat esille tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskokemuksia niin koko koulun näkökulmasta, kuin omasta henkilökohtaisesta kokemuksesta käsin.

7.5 Oppilashuolto oppilaiden silmin

Suurin osa oppilaista (92%) ei osannut sanoa, mitä käsite oppilashuolto tarkoittaa, mutta käsitteen arveltiin tarkoittavan oppilaista huolen pitämistä. Tätähän oppilashuolto juuri onkin; oppilaiden psyykkisen, fyysisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä, sekä oppilaiden ja vanhempien tukena olemista oppimiseen ja opiskeluun liittyvissä kysymyksissä. Oppilashuollon painottuessa yhteisölliseen ja ennaltaehkäisevään toimintaan, voi oppilashuolto käsitteenä hämärtyä oppilashuoltotyön ollessa osana oppilaiden arkipäivän toimia. Yk-

silöllinen oppilashuoltotyö tuntui olevan kyselyyn osallistuneista oppilaista enemmän jäsennettävissä; 19 oppilasta 61:stä nimesi terveydenhoitajan, erityisopettajan, koulunkäynninohjaajan ja kuraattorin auttavan oppilaita erilaisissa ongelmissa ja asioissa. Kuitenkin opettajat nousivat tutkimuksessa esiin suurimpana tahona, kenen puoleen oppilaat (45%) kääntyivät tarvitessaan apua.

8 Johtopäätökset

Puhuttaessa oppilaiden hyvinvoinnista kouluympäristössä nousee oppilaiden kokema kouluviihtyvyys useimmiten keskiöön (Kanste, Halme & Perälä 2017, 5). Oppilashuollon tavoitteena on luoda turvallinen ja hyvinvointia edistävä oppimisympäristö, jossa oppilaat kokisivat viihtyvän (Perusopetuksen oppilashuollon käsikirja 2014, 3). Tämän opinnäytetyöni valossa oppilashuolto Nurmijärveläisessä koulussa näyttää onnistuneen luomaan myönteisen oppimisympäristön. Oppilaiden kokemus omasta viihtymisestään koulussa ja kokemastaan hyvinvoinnista siellä oli valtaosalla kyselyyn vastanneista oppilaista myönteinen. Oppilashuolto Nurmijärvellä pyrkii toteuttamaan hyvinvointia lisäävää voimavarakeskeistä lähestymistapaa, jossa ongelmakeskeisestä ajattelutavasta on luovuttu ja siirrytty positiivisten asioiden huomioimiseen ja vahvistamiseen (Perusopetuksen oppilashuollon käsikirja 2014, 7). Opinnäytetyössäni tuli ilmi, että valtaosa kyselyyn osallistuneista oppilaista tunnistivat hyvin vahvuutensa ja kokivat, että saivat myös käyttää näitä vahvuuksiaan ja taitojaan kouluympäristössä, minkä kokivat lisäävän omaa hyvinvointiaan.

Yhteisöllisen oppilashuollon menetelmin toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevää ja koko kouluyhteisöä tukevaa oppilashuoltoa, jonka tavoitteena on hyvinvoiva yhteisö, joka tukee ja mahdollistaa oppilaan oppimista ja hyvinvointia. Yhteisölliseen oppilashuoltoon kuuluu myös myönteisen vuorovaikutuksen tukeminen, sekä yhteistoiminnan vahvistaminen kodin ja koulun kesken. Koulun ja luokan ilmapiiri on merkityksellinen tekijä tarkastellessa oppilaiden hyvinvointia ja kouluviihtyvyyttä. (Nurmijärven kunnan perusopetuksen opetussuunnitelma 2016, 59.) Kodin ja koulun yhteistyö Nurmijärveläisessä koulussa näytti opinnäytetyöni kyselyn mukaan onnistuneen hyvin ja oppilaat kokivat, että heidän vanhempansa ja opettajat tekivät yhteistyötä. Oppilaiden keskinäinen vuorovaikutus ja ilmapiiri nousivat kyselyssä esiin asioina, jotka koettiin valtaosin positiivisina, mutta myös asioina, joihin olisi haluttu saada aikuisten tukea tai olisi itse haluttu vaikuttaa enemmän. Nurmijärveläisissä kouluissa oppilaiden osallisuutta ja hyvinvointia pyritään tukemaan luomalla oppilaille mahdollisuuksia vaikuttaa muun muassa kouluruokailuun ja välituntien suunnitteluun (Nurmijärven kunnan perusopetuksen opetussuunnitelma 2016, 60). Kyselyssä oppilaat nostivat erilaisia asioita esiin, joihin olisivat

halunneet vaikuttaa ja kouluruokailu oli yksi niistä. Koulun ilmapiiri ja luokan työrauha nousivat kyselyn tuloksissa esiin suurimpina asioina, joihin oppilaat olisivat halunneet vaikuttaa.

Puhuttaessa kouluhyvinvoinnista törmätään usein myös kiusaamis-ilmiöön. Opinnäytetyöni ei ollut tässä poikkeus. Oppilaiden kyselyvastauksista nousi esiin, kuinka melkein puolet oppilaista oli kohdannut kiusaamista alakouluaikana. Piilokiusaaminen mainittiin myös useamassa yhteydessä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen koordinoima ”Oppilas- ja opiskelija-huolto ja sen johtaminen” tutkimus- ja kehittämishanke sisälsi laajan valtakunnallisen kyselyn 5-luokkalaistille. Raportissa ”Viidesluokkalaisten oppilaiden näkemyksiä hyvinvoinnista, koulu-yhteisöstä ja palveluista” nousi esiin myös piilokiusaaminen. Raportissa kuvattiin, kuinka kiusaaminen ei ole aina aikuisten tiedossa, tai kiusaamiseen ei puututa sellaisin riittävin toimenpitein, että kiusaaminen tosiasiallisesti loppuisi. Oppilaiden keinottomuus ja haluttomuus kertoa kiusaamisesta aikuisille tuli yhtenevästi esille valtakunnallisessa tutkimuksessa ja opinnäytetyössäni. (Kanste, Halme & Perälä 2017, 92.)

Nurmijärven kouluissa toteutettava monialainen oppilashuolto on keskeinen toimintamuoto, joka tukee tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden, sekä lapsen ja nuoren oppimisen edellytysten toteutumista kouluissa (Nurmijärven kunnan perusopetuksen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus suunnitelma 2017, 4). Perusopetuksen yhteiskunnallisena tehtävänä on muun muassa edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, ja tätä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista säännellään ja valvotaan lailla (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014). Yhteisöllisen oppilashuollon tehtävänä on oppilaiden ja koulu yhteisön tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edistäminen (Nurmijärven kunnan perusopetuksen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus suunnitelma 2017, 4). Opinnäytetyöni kyselyvastauksissa oppilaat toivat esimerkein esille, kuinka he kokivat tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutuvan heidän koulu ympäristössään. Yli puolet vastanneista kokivat, että toiminta koulussa on reilua ja tasa-arvoista. Kuitenkin myös toisenlaisia kokemuksia oli, ja oppilaat nostivat kyselyvastauksissaan esiin asioita ja tilanteita, jotka olivat kokeneet epä-reiluiksi. Myös valtakunnallisen 5-luokkalaisten hyvinvointitutkimuksen mukaan oppilaiden reilu ja tasa-arvoinen kohtelu ei aina toteudu parhaalla mahdollisella tavalla (Kanste, Halme & Perälä 2017, 96).

9 Pohdinta

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli kuvata sivistystoimen ja ennaltaehkäisevän sosiaalityön leikkauskohtaa; oppilashuoltoa, sekä nostaa tutkimusosuudessa esille oppilaiden subjektiivisia kokemuksia hyvinvointia edistävästä ja ylläpitävistä asioista, sekä haasteista ja tuen tarpeista koulu ympäristössä. Opinnäytetyössäni kuvasin oppilashuoltoa ja lasten ja nuorten hyvinvointia

osana yhteiskuntaa, sivistystoimen ja sosiaalitoimen leikkauspintaa oppilashuollon näkökulmasta, sekä toin esille yksittäisen koulun oppilaiden subjektiivisia kokemuksia hyvinvoinnista ja tuen tarpeista. Nurmijärveläisen koulun oppilashuoltoryhmä voi myöhemmin omassa työssään hyödyntää kokoamaani tietoa oppilaiden kokemuksista koskien hyvinvointia ja haasteita kouluympäristössä.

Koen, että opinnäytetyössäni esittelemä teoriaosuus loi kattavan kuvauksen oppilashuollosta osana yhteiskuntaa ja ennaltaehkäisevää hyvinvointityötä. Oli mielenkiintoista tutustua aiheeseen monista eri näkökulmista, sekä katsoa aihetta niin läheltä kuin kaukaa. Tietoni ajankohdaisista oppilashuoltoa koskevista muutoksista ja työtavoista syveni, ja ymmärrykseni sosiaali- ja terveystieteiden alaan kuuluvasta hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöstä lisääntyi. Huomasin, kuinka moniportaisesti hyvinvointia pyritään edistämään ja ylläpitämään, ja kuinka tärkeää on pyrkiä luomaan tasa-arvoiset lähtökohdat oppilashuoltotyölle, jotta yhdenvertaisuus ja tasa-arvo toteutuvat jokaisen oppilaan kohdalla.

Opinnäytetyöprosessin koin työlääksi ja vaativaksi, mutta kiinnostus aiheeseen; oppilaiden kokemaan hyvinvointiin, ja siihen kuinka oppilaiden hyvinvointia voidaan edistää ja ylläpitää oppilashuollon keinoin, kantoi loppuun saakka. Pohdin opinnäytetyöprosessin aikana paljon, kuinka suuret valtakunnalliset linjaukset, säädökset ja kehittämishankkeet vaikuttavat pienen ihmisen elämään. Lakipykälistä ja Sosiaali- ja terveysministeriöstä on monta porrasta alaspäin ennen kuin säädökset ja päätökset tavoittavat lapsen kokemusmaailman. Jokainen linkki tässä välissä on merkityksellinen ja jokaisella portaalla tulisi muistaa työn tavoite ja tarkoitus, jotta hyvinvoinnin edistäminen ja ylläpitäminen toteutuisi lopulta siellä missä se on kaikkein tärkeintä; lasten elämässä.

Esitän suuren kiitoksen opinnäytetyöni tutkimusosuuteen osallistuneen Nurmijärveläisen koulun rehtorille ja opettajille hyvästä yhteistyöstä, ja mielenkiinnosta oppilashuoltotyötä ja sen kehittämistä kohtaan. Kiitokset myös Nurmijärven kunnan opetuspäällikölle tutkimusluvan myöntämisestä ja positiivisesta suhtautumisesta opinnäytetyötäni kohtaan. Opinnäytetyönohjaajalleni kiitokset huolettisesta ja kannustavasta ohjauksesta. Suurin kiitos kuuluu perheeleni, joka ymmärtäväisesti on kestänyt opintoihini uppoutumisen ja kannustanut minua saatamaan työni hyvään lopputulokseen.

Lähteet

- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere. Osuuskunta Vastapaino.
- Eriksson, E. & Arnkil, T-E. 2012. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Tampere. Juvenes Print - Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Gretschel, A., Paakkunainen, K., Souto, A-M. & Suurpää, L. 2014. Nuorisotakuun arki ja politiikka. Helsinki. Nuorisotutkimusseura.
- Hagfors, R. & Kajanoja, J. 2010. Hyvän kehän hypoteesi. Teoreettista taustaa ja empiiristä tutkimusta. Helsinki. Kelan tutkimusosasto.
- Hakalehto, S. 2015. Lapsen oikeudet koulussa. Helsinki. Kauppakamari.
- Halme, N & Perälä M-L. 2014. Lapsiperheiden huolet ja avunsaanti. Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Tampere. Juvenes Print-Suomen Yliopistopaino Oy.
- Hamarus, P., Kanervio, P., Landén, L. & Pulkkinen, S. 2014. Huuto! Lasten ja nuorten hyvinvoinnin puolesta. Jyväskylä. PS-kustannus. Jyväskylä.
- Harinen, P. & Halme, J. 2012. Hyvä, paha koulu. Kouluhyvinvointia hakemassa. Helsinki. Suomen Unisef.
- Heinämäki, L. 2007. Varhaista tukea koulun arkeen. Vaajakoski. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Hiilamo, J. & Saari, J. 2010. Hyvinvoinnin uusi politiikka - johdatus sosiaalisiin mahdollisuuksiin. Tampere. Juvenes Print Oy.
- Hiilamo, H., Määttä, A., Koskenvuo, K., Pyykkönen, J., Räsänen, T. & Aaltonen, S. 2017. Nuorten osallisuuden edistäminen. Selvitysmiehen raportti. Opetus- ja kulttuuriministeriö & Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Honkanen, E & Suomala, A. 2009. Oppilashuollon käsikirja. Helsinki. Tammi.
- Huhtanen, K. 2011. Tehostettu tuki perusopetuksessa. Työvälineeksi pedagoginen ennakointi. Jyväskylä. PS-kustannus.
- Janhunen, K-M. 2013. Kouluhyvinvointi nuorten tulkitsemana. Kuopio. Itä-Suomen Yliopisto.

Joronen, K. & Koski, A. 2010. Tunne- ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen kouluyhteisössä. Tampere. Tampereen Yliopistopaino Oy.

Jääskeläinen, L., Hautakorpi, J., Onwen-Huma, H., Niittymäki, H., Pirttijärvi, A., Lempinen, M. & Kajander, V. 2015. Tasa-arvotyö on taitolaji. Opetushallitus. Tampere. Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy.

Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen opas. Tampere. Tampereen Yliopistopaino - Juvenes Print.

Kanste, O., Halme, N. & Perälä, M-L. 2017. Viidesluokkalaisten oppilaiden näkemyksiä hyvinvoinnista, kouluyhteisöstä ja palveluista. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Karlsson, L., Puroila, A-M. & Estola, E. 2016. Välkkeitä, valoja ja varjoja. Kertomuksia lasten hyvinvoinnista. Latvia. Livonia Print.

Kiiskinen, U., Vehko, T., Matikainen, K., Natunen, S. & Aromaa, A. 2008. Terveyden edistämisen mahdollisuudet. Vaikuttavuus ja kustannusvaikuttavuus. Helsinki. Sosiaali- ja terveysministeriö.

Kouluhuvinvointityöryhmän muistio 2005. Opetusministeriön työryhmä muistioita ja selvityksiä 2005:27.

Laiho, O. 2007. Varhainen puuttuminen Nurmijärven peruspalveluissa. Raportti toiminnasta 2006-2007. Nurmijärvi. Nurmijärven kunta.

Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2016. 2016. Eriarvoistuva koulu? Helsinki.

Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2014. 2014. Eriarvoistuva lapsuus. Lasten hyvinvointi kansallisin indikaattorein mitattuna. Helsinki.

Lastensuojelulaki 417/2007.

Mahkonen, S. 2014. Uusi oppilashuoltolaki työvälineenä. Helsinki. Edita.

Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. 2013. Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä. PS-kustannus.

Minkkinen, J. 2015. Lapsen hyvinvointimalli. Lasten emotionaalinen hyvinvointi ja sosiaaliset suhteet alakoulussa. Tampere. Tampereen Yliopisto.

Murphy, J.J. 2015. Ratkaisukeskeinen oppilashuoltotyö. Lyhytterapiainstituutti Oy. Helsinki.

Nurmijärven laaja hyvinvointikertomus 2009-2013. 2014. Nurmijärven kunta.

Oja, S. 2012. Kaikille kelpo koulu. Juva. PS-kustannus.

Oksanen, A. & Salonen, M. 2011. Toiminnallisia loukkuja. Hyvinvointi ja eriarvoisuus yhteiskunnassa. Tampere. Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2016. Määräykset ja ohjeet 2014:96. Helsinki. Opetushallitus.

Paananen, R. & Gissler, M. 2014. Hyvinvointi ulottuu yli sukupolvien. Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Tampere. Juvenes Print-Suomen Yliopistopaino Oy.

Pehkonen, A. & Väänänen-Fomin, M. 2011. Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä. PS-Kustannus.

Perusopetuslaki 628/1998.

Perustuslaki 731/1999.

Perusopetuksen laatukriteerit. 2012. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:29. Helsinki. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Perusopetuksen oppilashuollon käsikirja. 2014. Nurmijärvi.

Perälä, M-L., Halme, N. & Kanste O. 2014. Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Tampere. Juvenes Print-Suomen Yliopistopaino Oy.

Perälä, M-L., Hietanen-Peltola, M., Halme, N., Kanste, O., Pelkonen, M., Peltonen, H., Huurre, T., Pihkala, J. & Heiliö, P-L. 2015. Monialainen opiskeluhoito ja sen johtaminen. Tampere. Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy.

Punamäki, R-L., Tirri, K., Nokelainen, P. & Marttunen, M. 2011. Koulusurmat. Yhteiskunnalliset ja psykologiset taustat ja ehkäisy. Suomalaisen tiedeakatemia kannanottoja. Helsinki. Suomalaisen Tiedeakatemian kannanottoja.

Pölkki, P. 2011. Oppilaiden syrjäytymisuhkien tunnistaminen ja ehkäisy peruskoulun haasteena. Helsinki. WSOY.

Sainio, M. 2014. KiVa Koulu-ohjelma suomalaisissa peruskouluissa: Miten ohjelmaa toteutetaan tai miksi sitä ei käytetä? Turku. Turun Yliopisto.

Suomen Akatemian tutkimusohjelma SKIDI-KIDS 2010-2013. Helsinki. Suomen Akatemia.
Syrjäläinen, E., Eronen, A. & Värri, V-M. 2007. Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere. Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print.

Terveystenhuoltolaki 1326/2010.

Tompuri, P. 2014. Oppilashuoltolaki muutoksessa - kohti ennaltaehkäisevää työtapaa? Helsinki. Helsingin Yliopisto.

Törrönen, M., Hänninen, K., Jouttimäki, P., Lehto-Lundén, T., Salovaara, P. & Veistilä, M. 2016. Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki. Gaudeamus.

Valli, R. & Aaltola, J. 2015. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Jyväskylä. PS-kustannus.

Wallin, A. 2011. Sosiaalityö koulussa. Avaimia hyvinvointiin. Helsinki. Tietosanoma.

Zins, J. & Elias, M. 2006. Social and emotional learning. Teoksessa Children's needs III: Development, prevention and intervention. Maryland. United States. National Association of school Psychologists.

Sähköiset lähteet

Elinvoimaa ja elämisentilaa. Nurmijärven kuntastrategia 2014-2020. Viitattu 4.9.2017.
http://www.nurmijarvi.fi/filebank/10764-Nurmijarven_kuntastrategia_2014.pdf

Hallituksen esitys 206/2016. Viitattu 10.10.2017.
<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2016/20160206#idp457450784>

Huoli puheeksi-koulutukset. Nurmijärven kunta. Viitattu 29.8.2017. http://www.nurmi-jarvi.fi/perhe_ja_hyvinvointi/perhe-_ja_sosiaalipalvelut/varhainen_avoin_yhteis-tyo/huoli_puheeksi_-koulutukset

Huolen vyöhykkeet. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 29.8.2017. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistointa/huolen-puheeksi-ottaminen/huolen-vyohykkeet

Hyvinvoinnin edistäminen. Sote- ja maakunta uudistus. Viitattu 10.10.2017. <http://alueuudistus.fi/soteuudistus/hyvinvoinnin-edistaminen>

Hyvää mieltä yhdessä. Suomen Mielenterveysseura. Viitattu 14.9.2017. <https://www.mielenterveysseura.fi/fi/kehittamistoiminta/lapset-ja-nuoret/hyvaa-mieltä-yhdessä>

Ihmeelliset vuodet ry. Viitattu 29.8.2017. <http://ihmeellisetvuodet.fi/>

Koulurauha. Viitattu 27.8.2017. <http://www.koulurauha.fi/>

Kouluterveyskysely. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 27.8.2017. <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely>

KvaliMOTV. Viitattu 15.9.2017. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L1_2.html

LAPE-muutosohjelma rakentaa siltoja sivistyksen ja soten sekä kunnan ja maakunnan palvelujen välille. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 10.10.2017. http://stm.fi/artikkeli/-/aset_publisher/lape-muutosohjelma-rakentaa-siltoja-sivistyksen-ja-soten-seka-kunnan-ja-maakunnan-palvelujen-valille

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE. Sosiaali- ja terveysministeriö. 28.8.2017. <http://stm.fi/hankkeet/lapsi-ja-perhepalvelut>

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Hankkeen kuvaus. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 11.9.2017. <http://stm.fi/lapsi-ja-perhepalvelut/kuvaus>

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Nurmijärven kunta. Viitattu 28.8.2017. http://www.nurmijarvi.fi/projektit/lasten_ja_nuorten_hyvinvointisuunnitelma

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 10.10.2017. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/johtamisen_tu-eksi/mika_ohjaa_toimintaa/lasten_ja_nuorten_hyvinvointisuunnitelma

Nuorisotakuu. Viitattu 11.9.2017. <http://nuorisotakuu.fi/tietoa-nuorisotakuusta>

Opetushallitus. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki ja oppilashuolto. Viitattu 8.5.2017. http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/ohjeita_koulutuksen_jarjestamiseen/perusopetuksen_jarjestaminen/tietoa_tuen_jarjestamisesta/oppimisen_tuki_oppilashuolto

Oppilashuolto. Nurmijärven kunta. Viitattu 29.9.2017. http://www.nurmi-jarvi.fi/perhe_ja_hyvinvointi/opetus_ja_koulutus/oppilashuolto

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden muutos. Opetushallitus. Viitattu 13.11.2017. http://www.oph.fi/download/156669_Perusopetusmuutos_2014_luku_5_4_word.doc

Salmela-Aro, Tuominen-Soini, Tynkkynen, Ranta, Vasalampi, Kiuru & Marttinen. FinEDU-hankkeen tutkimustuloksia. 2010. Viitattu 10.10.2017. http://www.helsinki.fi/collegium/english/projects/finedu/FinEdu_tulokset.pdf

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma KASTE 2012-2015. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:1. Viitattu 29.8.2017. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/112146/STM_2012_%20KASTE_FI_uusi.pdf?sequence=3

Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:50. Viitattu 27.8.2017. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75362/Rap_ja_mui_2_2016_.pdf?sequence=1

Sosiaali- ja terveysministeriö. Ajankohtaista. Viitattu 11.9.2017. http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/sosiaali-ja-terveysministerion-organisaatio-uudistus

Sosiaali- ja terveysministeriö. Osallisuuden edistäminen. Viitattu 11.9.2017. <http://stm.fi/osallisuuden-edistaminen>

Sosiaali- ja terveysministeriö. Elintavat ja elinympäristö. Viitattu 11.9.2017. <http://stm.fi/elintavat-ja-elinymparisto>

Sote- ja maakuntauudistus. Hyvinvoinnin edistäminen. Viitattu 19.5.2017.

<http://alueuudistus.fi/soteuudistus/hyvinvoinnin-edistaminen>

Talentia. Lausunnot ja kannanotot. Viitattu 23.8.2017. http://www.talentia.fi/materiaalit/lausunnot_ja_kannanotot/lausunnot_ja_kannanotot_2017/oppilas-_ja_opiskelijahuoltolaki

Talousarvio 2017 sekä taloussuunnitelma 2018-2019. Nurmijärven kunta. Viitattu 10.10.2017. http://www.nurmijarvi.fi/filebank/16715-Talousarvio_2017-2019_-_Nurmijarven_kunta.pdf

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Viitattu 23.8.2017. <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-lape->

Terveiden edistäminen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 11.9.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/terveyden-edistaminen/perustelut/vaeston-terveys-ja-hyvinvointi/lapset-nuoret-ja-perheet>

Toimenpiteet koulussa. KiVaKoulu-ohjelma. Viitattu 29.8.2017. http://www.kivakoulu.fi/toimenpiteet_koulussa

Työryhmä selvittää lasten ja perheiden asiakastiedonkulun sujuvoittamista. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 29.8.2017. http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/tyoryhma-selvitaa-lasten-ja-perheiden-asiakastiedonkulun-sujuvoittamista

Uusi-Suomi. Suomalaistutkimus: nyt löytyi yhteys sisäilmaongelmien ja opettajien oireiden välillä. Lasten käyttäminen mittareina on väärin. Viitattu 27.8.2017. <https://www.uusi-suomi.fi/kotimaa/214956-suomalaistutkimus-nyt-loytyi-yhteys-sisailmaongelmien-ja-opettajien-oireiden-valilla>

Valtioneuvoksen kanslia. 2015. Viitattu 4.9.2017. http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_FI_YHDISTETTY_netti.pdf/801f523e-5dfb-45a4-8b4b-5b5491d6cc82

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus. Viitattu 23.8.2017. <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus/sopimus-kokonaisuudessaan/>

Liitteet

Liite 1: Tutkimuslupa

NURMIJÄRVEN KUNTA

PÄÄTÖS

S 79

Sivistystoimi

Opetuspäällikkö

7.9.2017

Asia

Tutkimuslupa/ Perkola Minna

Selostus

Minna Perkola opiskelee Laurean ammattikorkeakoulussa sosionomiksi. Minna Perkola hakee tutkimuslupaa opinnäytetyöhönsä. Opinnäytetyön tavoite on tehdä näkyväksi sivistystoimen ja ennaltaehkäisevän sosiaalityön leikkauspiste; oppilashuolto; lasten kokemukset ja ajatukset tarvitsemastaan tuesta, sekä selvittää, kuinka nykyinen oppilashuolto vastaa näihin oppilaiden tarpeisiin. Nurmijärven kunnan osalta tutkimus koskee Länsikaaren koulun 4-6. luokkalaisia sekä oppilashuoltotyöryhmää.

Tutkimuksen tarkoituksena on laatia materiaalia lasten hyvinvoinnista ja sitä edistävistä ja ylläpitävistä asioista, sekä oppilaiden kokemasta tuen tarpeesta Länsikaaren koulussa. Oppilashuoltotyöryhmä voi myöhemmin hyödyntää tutkimusta mm. toimintansa kehittämiseen.

Ratkaisuvalta

Sivistyslautakunnan toimintasäännön 2.2.1.5. kohdan mukaan opetuspäällikkö päättää tutkimusluvan myöntämisestä.

Päätös

Myönnän Minna Perkolalle tutkimusluvan opinnäytetyönsä tekemiseen Länsikaaren koulussa, jonka tarkoituksena on laatia materiaalia lasten hyvinvoinnista ja sitä edistävästä ja ylläpitävästä asioista, sekä oppilaiden kokemasta tuen tarpeesta. Tutkimustuolokset ja mahdolliset raportit pyydämme Länsikaaren koulun käyttöön.

Allekirjoitus

Kati Luostarinen opetuspäällikkö

Päätöksen nähtäväksi

asettaminen

8.9.2017

NURMIJÄRVEN KUNTA

PÄÄTÖS

S 79 Sivistystoimi

Opetuspäällikkö

7.9.2017

